

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra sociologie a andragogiky

Profesní činnosti učitele praktického vyučování a odborného výcviku

Professional activities teachers of practical subjects and vocational training

Bakalářská diplomová práce

Rut Václavíková

Vedoucí bakalářské diplomové práce: PhDr. Stanislav Minařík

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

Olomouc dne 25. března 2010

.....
vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji PhDr. Stanislavu Minaříkovi za metodickou pomoc a odborné rady, které jsem použila při zpracování daného tématu.

Anotace

Bakalářská práce je zaměřena na porovnání a zhodnocení činností učitelské profese ve třech školách. Je rozdělena na dvě části. V teoretické části se zabývá profesním profilem, interakčním stylem a kategorizací činností učitele. Důležitou součástí tvoří kapitola o kurikulární reformě odborného vzdělávání.

V praktické části je popsán výzkum profesních činností a interakčního stylu učitelů. Výsledky výzkumu poskytly přehled o úrovni vykonávaných činností učitelů na jednotlivých školách. Druhá část výzkumu ukazuje, v kterých dimenzích interakčního stylu učitelé dominují. K vyhodnocení získaných údajů byly použity dotazníky s uzavřenými a škálovými otázkami a pro zpracování přehledu tabulky i grafické znázornění.

Annotation

My dissertation focuses on comparison and evaluation of teacher's activities in three schools. It is divided into two parts. The theoretical part follows vocational profile, interactive style and categorization of teacher's activities. A very important part is the chapter of curriculum reform of vocational education.

The practical part represents research on vocational activities and teachers' interactive style. Research results gave summary of standard of teachers' performing activities in particular schools. Research part 2 indicates in which interactive style dimensions the teachers dominate. For evaluation of gathered data were used questionnaires with reserved and common questions and for elaboration of summary sheet there is graphic illustration.

OBSAH

Úvod	6
A. TEORETICKÁ ČÁST	
1 Pojem profese učitele	7
1.1 Vymezení pojmu učitel.....	7
1.2 Typologie učitelů	8
1.3 Kompetence učitele	10
1.4 Osobnost učitele	11
1.5 Interakční styl učitele	11
2 Činnosti učitele v edukačním procesu	14
2.1 Kategorizace profesních činností učitele.....	15
2.2 Předepsané činnosti učitele	15
2.3 Činnosti učitele spojené s edukací	17
2.4 Hlavní a doplňkové činnosti	21
3 Specifika profese učitele v odborném vzdělávání	23
3.1 Kurikulární reforma RVP OV.....	26
3.2 ŠVP pro odborné vzdělávání	34
B. PRAKTICKÁ ČÁST	
4 Cíl výzkumu	37
4.1 Pracovní hypotézy	37
4.2 Respondenti	38
4.3 Interpretace výsledků	38
4.4 Vyhodnocení výsledků.....	55
5. Diskuze a zhodnocení	62
Závěr	63
Seznam použité literatury.....	65
Seznam příloh.....	66

ÚVOD

Motto:

Reforma sama o sobě žádnou změnu neudělá, pokud učitelé nezačnou jinak přemýšlet o své práci.

Robert Landau

V současné době je učitelská profese ovlivněna mnoha faktory. Nová školská kurikulární reforma nás vede k zamyšlení jak zlepšit, změnit práci učitelů, aby se stala přínosem pro celou společnost.

Téma bakalářské práce (profesní činnosti učitele praktického vyučování a odborného výcviku) jsem zvolila proto, že pracuji na jedné z uvedených škol a podílím se na výchovně-vzdělávacím procesu, a tedy i na profesních činnostech. Cílem práce je přiblížit práci učitelů z více pohledů a zhodnotit úroveň vykonávaných činností odborného vzdělávání na střední škole a středních odborných školách. Oceňuji, že mě bylo umožněno provádět toto šetření na střední škole a středních odborných školách, z nichž dvě jsou z mého pohledu konkurenční.

První část bakalářské práce seznamuje s teoriemi typologie učitelů, a to převážně dle vztahu učitelů ke škole, k žákům a vlastní profesi. Na otázku, jak být lepším učitelem, odpovídá následující charakteristika profesních kompetencí učitele, které jsou podstatou učitelské profese. V edukačním procesu považuji za velmi důležité, jaký mají učitelé přístup k žákům. Jak je motivují, pozitivně ovlivňují a zda se je snaží pochopit a pomoci jim. Proto jsem se zaměřila i na interakční styl učitelů, který do jisté míry ovlivňuje výsledky učení žáka. Učitel, který je dobrým organizátorem vyučování, umí poutavě předávat znalosti, dovednosti a je i dostatečně přísný, bude určitě dosahovat kvalitnějších výsledků ve své práci. Jak náročná a důsledná je práce učitele, to nám pomůže pochopit přehled profesních činností učitele. Nové závazné dokumenty, tzn. Rámcový vzdělávací program a Školní vzdělávací program, nám pomohou porozumět specifikům odborného vzdělávání.

Druhá část bakalářské práce je zaměřena na výzkum interakčního stylu a profesních činností učitelů ze tří škol z oblasti Vsetínska. K tomuto šetření jsem použila dotazníky s uzavřenými a škálovými otázkami. Cílem výzkumu je zhodnocení úrovně vykonávaných činností učitelů na dané škole a porovnání jednotlivých výsledků zkoumaných škol. Cílem u interakčního stylu je zhodnocení, v kterých dimenzích se učitelé nejvíce pohybují. Hodnotit tento styl lze více způsoby. V tomto výzkumu byl použit způsob sebehodnocení učitelů. Pro kvalitnější a přesnější výsledky je doporučováno hodnocení učitelů i prostřednictvím žáků nebo kolegů. V profesi učitele je stále co zdokonalovat, což se týká i oblasti chování, vystupování a vzájemného působení, tzn. interakce učitel – žák. Bakalářská práce nám odkrývá klady, ale i zápory v práci učitelů.

A. TEORETICKÁ ČÁST

1. Pojem profese učitele

„Anglosaská terminologie užívá pojmu „profession“ pouze k označení činností a zaměstnání, v nichž převažuje náročná duševní činnost spojená se společenským uznáním. Ještě složitější se jeví užívání pojmu „profesionál“ a „profesionální“. Naše výkladové slovníky, encyklopedie i odborné texty převážně příkládají těmto slovům význam opaku „amatéra“ a „amaterismu“, zatímco zahraniční zdroje je spojují s příslušností k profesi a kvalitou výkonu profese.“ (Vašutová, 2002, s. 8)

Učitelkou profesí lze charakterizovat jako sociální pracovní roli, která je spojena s výkonem souboru činností, jejichž smyslem je působit na chování, přesvědčení a cítění žáků a předávat jim znalosti, dovednosti a návyky vytvořené kulturou předchozích generací.

Pro učitelské povolání je charakteristická:

- existence systematické pedagogické teorie, o kterou se učitelská činnost opírá;
- nutnost osvojení pedagogické teorie pro zvládnutí profese, jejíž formální podmínkou je vysokoškolské studium;
- existence specifické společenské potřeby vychovávat a vzdělávat mladou generaci a z ní plynoucí profesní autorita učitelů;
- existence profesních asociací učitelů, jejichž cílem je udržovat „stavovskou“ čest a rozvíjet pravidla profesního chování učitelů;
- existence profesní etiky, tj. etiky vztahů učitelů k žákům, rodičům i celé společnosti.

(Průcha, Walterová, Mareš, 2003).

V současné době je učitelská profese ovlivňována mnoha faktory, které přispívají ke zvyšujícím se nárokům na dovednosti a schopnosti učitele.

1.1 Vymezení pojmu učitel

Učitel je jeden ze základních činitelů vzdělávacího procesu, profesionálně kvalifikovaný pedagogický pracovník, spoluodpovědný za přípravu, řízení, organizaci a výsledky tohoto procesu. K výkonu učitelského povolání je nezbytná pedagogická způsobilost. Tradičně byl učitel považován za hlavní subjekt vzdělávání, zajišťující ve vyučování předávání poznatků žákům. Současné pojetí učitele vycházejícího z rozšířeného profesionálního modelu, zdůrazňuje jeho subjektivně-objektové role v interakci se žáky a prostředím. Učitel spoluvytváří edukační prostředí, klima třídy, organizuje a koordinuje činnosti žáků, řídí a hodnotí proces učení. Stoupá význam sociálních rolí učitele v interakci se žáky, v týmu učitelů, ve spolupráci s rodiči a komunitou. Specifické funkce učitele vyplývají z:

- rozdílného charakteru činností na určitých stupních a typech škol, jímž odpovídají příslušné aprobase;
- diferenciacie rolí ve vzdělávacím procesu.

Společenský status učitelského povolání v jednotlivých zemích je závislý na tradici a významu, který je přisuzován vzdělání ve společnosti (Průcha, Walterová, Mareš, 2003).

Má-li se učící společnost učit dobře, potřebuje především dobré učitele – hlavní zprostředkovatele i strážce kultury. Jejich základní humanitní poslání pomáhat lidem stávat se lidmi je tím významnější, čím ohroženější je náš svět. Učitelství je vlastně služba učícímu se člověku k jeho plnému uplatnění, k dobré životní orientaci, k harmonickému rozvíjení celé jeho osobnosti. V centru pozornosti je harmonický rozvoj člověka, jeho klíčových tvůrčích schopností a spolehlivých životních orientací. Nejvíce ceněn bude učitel, který má blízko k praxi, k životu, který rozezná, co je pro žáka skutečně důležité, a umí poradit v životních problémech. Pokud se učitel nevyzná ve starostech svých svěřenců ani v jejich prostředí a budoucím světě, hrozí mu naopak lidské odcizení i neúspěch. Opravdového pedagogického mistrovství dosahují učitelé, kteří nepředávají jen sumy poznatků, ale kteří naučí každého dobře se učit, kriticky myslet, tvořit a samostatně se orientovat. Učitelé, kteří probouzejí a rozvíjejí lidskou schopnost zdokonalovat okolní svět i sebe sama (Kurelová, 2004).

1.2 Typologie učitelů

V pedagogice se setkáme s různými teoriemi typologie učitelů, které jsou posuzovány z rozličných hledisek. Jejich účelem je charakterizovat rozdíly mezi jednotlivými učiteli.

Typologie podle stylu výchovy dle J. Čápa rozděluje učitele na:

- autoritativní – učitel rozkazuje, hrozí a trestá, nerespektuje potřeby a přání svých žáků;
- liberální – učitel své žáky příliš neřídí, vede své žáky k malé zodpovědnosti bez větších požadavků;
- demokratický – se vyznačuje působením dobrých vzorů a porozuměním učitele pro individuální potřeby jeho žáků.

Typologie podle pedagogického působení dle CH. Caselmana rozděluje učitele na:

- logotrop – učitel zaměřený na svůj obor a snaží se předat žákům co nejvíce ze svých znalostí;
- paidotrop – učitel zaměřený na žáka, který se snaží spíše přiblížit, porozumět a pomoci žákovi při učení.

Typologie učitelů dle vztahu učitele ke škole:

Jedná se o novodobý slovenský pokus, vycházející z empirického výzkumu. Charakterizuje učitele dle jejich vztahu ke školství, ke škole jako vzdělávací instituci, k žákům a vlastní profesi.

- *Plačky* – učitelé nařikající nad stavem školství a nad vlastním postavením. Bývají ustrašení, nejistí a malověrní. Nevěří sobě, natož ostatním. Panicky se bojí nadřizených a nechají se každým ovládat. V práci jsou nešikovní, málo efektivní. Nejasně a nejistě formulují své názory, a z tohoto důvodu se neradi vyjadřují k budoucnosti školství.
- *Ignoranti* – jsou učitelé, kterým je buď všechno jedno, a nebo se tak alespoň tváří. Školství, dle jejich názoru, je, bylo a bude v neodvratném úpadku. Svě ignorantství často jen předstírají. K budoucnosti školy se většinou odmítají vyjadřovat, protože to stejně nemá cenu.
- *Fanatici, nenapravitelní idealisti* - jsou zamilovaní do pedagogické práce, anebo do vlastního oboru. Jsou znechuceni existujícím stavem, o kterém nahlas nemluví. V hodnocení procesu vyučování a výchovy bývají celkem odtrženi od reality. Jejich sny o lepší budoucnosti školství jsou neotřesitelné. Bývají jednou z hlavních opor školství, protože na jejich obětavé práci se přizívuje pohodlnější část kolegů.
- *Tandemisti* – bezmyšlenkovitě se přidávají k pedagogickým módním směrům, organizacím, autorům, projektům i školsko-politickým hitům, které svůj vývoj ztrácejí právě tím, že tandemisti v nich velmi rychle vytvoří většinu. Nakonec dokáží zahubit i ty nejlepší pedagogické myšlenky. Jsou bezzásadoví a většinou nemají svůj názor. Vcelku jsou sami se sebou spokojeni – s postojem, že jsou nejlepší.
- *Aristokrati* – autonomní, silní, nebojácí, důstojní, dobře připravení, tvořiví, přemýšliví, samostatně kriticky hodnotící, cílevědomí. U žáků mají přirozenou autoritu a jsou žáky obdivováni, následováni, neustále se zdokonalují, samostatně tvoří a efektivně vyučují. Vždy si stojí za svým a vlastní myšlenky si dokáží obhájit.
- *Podnikatelé* – ve škole jsou nanejvýš jednou nohou – hlavou už vůbec ne. Hlavním polem jejich působnosti je podnikání. Škola je pro ně institucí, která za ně platí pojistné a vyplácí jim každý měsíc kapesné. Škola je pro ně druhořadá a podle nich je ve školství všechno v pořádku.
- *Zběhové* – bývalí učitelé, kteří se vnitřně nedokázali vyrovnat s rozporem mezi nároky na kvalifikaci, prací učitele a úrovní odměňování za tuto práci (Vašutová, 2004).

Uvedené typologie učitelů zachycují typické projevy chování, postoje, hodnoty a názory učitelů současné doby. Jsou to teorie velmi výstižné a v mnohých případech nás vybízejí k hlubšímu zamyšlení nad učiteli naší doby.

Následující charakteristika profesních kompetencí učitele určitě napomůže k tomu, jak se stát lepším učitelem. Vymezení kompetencí učitele je považováno za podstatu charakteristiky učitelské profese.

1.3 Kompetence učitele

- *Kompetence předmětová/oborová* – učitel má osvojeny systematické znalosti z oboru v rozsahu a hloubce odpovídající potřebám školy. Je schopen transformovat vědní poznatky do vzdělávacích obsahů vyučovacích předmětů, iterovat mezioborové poznatky, umí vyhledávat a zpracovávat informace.
- *Kompetence didaktická a psychodidaktická* – učitel ovládá strategie vyučování a učení ve spojení se znalostí psychologických a sociálních aspektů, dovede využívat vyučovací prostředky, dovede používat nástroje hodnocení žáků s ohledem k vývojovým a individuálním zvláštnostem, zná vzdělávací program a dovede se podílet na tvorbě školního vzdělávacího programu, umí využívat informační a komunikační technologie pro podporu učení žáků.
- *Kompetence pedagogická* – učitel se dovede orientovat v kontextu výchovy a vzdělávání na základě znalostí vzdělávacích soustav, ovládá procesy výchovy na základě psychologických, sociálních a multikulturních aspektů, podporuje rozvoj individuálních kvalit žáků, má znalosti o právech dítěte a respektuje je ve své pedagogické práci.
- *Kompetence diagnostická a intervenční* – učitel dovede použít prostředky pedagogické diagnostiky na základě individuálních a vývojových zvláštností žáků, dovede pracovat s žáky se specifickými poruchami učení, ale i s nadanými, umí rozpoznat sociálně patologické projevy žáků, zná možnosti jejich prevence a nápravy, umí řešit výchovné problémy, ovládá prostředky zajištění kázně ve třídě.
- *Kompetence sociální, psychosociální a komunikativní* – učitel na základě znalostí sociálních vztahů mezi žáky utváří příznivé pracovní klima ve třídě, dovede analyzovat příčiny negativních postojů a chování žáků a použít prostředky prevence a nápravy, ovládá efektivní způsoby komunikace.
- *Kompetence manažerská a normativní* – učitel má znalosti o zákonech a normách vztahující se k jeho profesi, orientuje se ve vzdělávací politice, dovede organizovat práci žáků, mimovýukové aktivity, je schopen vytvářet projekty a vytvářet podmínky pro efektivní spolupráci se zahraničními partnery školy.

- *Kompetence profesně a osobnostně kultivující* – učitel má široký a kulturní rozhled, dokáže působit na formování postojů a hodnotových orientací žáků, je schopen reflektovat vzdělávací potřeby a zájmy žáků ve své pedagogické práci, je reprezentantem své profese na základě osvojení zásad profesní etiky učitele, má předpoklady pro kooperaci se svými kolegy a je schopen sebereflexe a autoevaluace (Dytrtová, Krhutová, 2009).

1.4 Osobnost učitele

Učitelova osobnost má ve vyučování a výchovné práci rozhodující úlohu. Předpokladem kladného vlivu na žáky je autorita učitele a působivost jeho osobnosti. Autorita učitele je přitom značně závislá na jeho společenské a odborné pověsti, na jeho charakterových a morálních vlastnostech a řídicích schopnostech. Učitel imponuje žákům především kladným spravedlivým postojem k nim a teprve pak svými znalostmi a pracovními schopnostmi, klidem a objektivností. Pro svého oblíbeného učitele žáci často vykazují zvýšené pracovní úsilí. Osobní příklad učitele a kouzlo jeho osobnosti jsou nenahraditelné (Kohoutek a kol., 1996).

1.5 Interakční styl učitele

Osobnost je tvořena komplexem složek relativně na sobě nezávislých (složka emoční, kognitivní, regulační a adjustační). Tento kvalitativní profil osobnosti se promítá do reakcí, psychických procesů a stavů a podmiňuje interakční aktivity osobnosti.

Vzájemné působení, vliv člověka na člověka, se nazývá *interakce*. Interakce je vždy dvoustranná, zúčastňují se jí učitel i žáci. Žáci reagují na činnost učitele a naopak, učitel reaguje na činnost žáků. Interakce probíhá v rovině verbální, ale také nonverbální – komunikuje se slovy, pohledem, mimikou, gesty. Zkušený pozorovatel často postřehne odlišnosti mezi učiteli v tom, jak řídí interakci ve třídě. Činnost je ovlivněna množstvím vnějších a vnitřních činitelů. Vnitřními činiteli jsou především učitelovy osobnostní vlastnosti a učitelova subjektivní koncepce vyučování, subjektivní koncepce žáka apod. Vnější vlastnosti tvoří především typ vyučovacího předmětu, věk žáků, jejich chování apod. U každého učitele převládají určité prvky nebo vlastnosti interakce, které se opakují a projevují se pravidelností. Souhrnně se nazývají *interakční styl*. Každý učitel disponuje svým interakčním stylem, který je ovlivněn jeho charakterovými vlastnostmi, pedagogickými dovednostmi a jeho didaktickou strategií – koncepcí vyučování. S narůstající praxí se interakční styl učitele stává relativně stálou charakteristikou a může se u různých učitelů výrazně lišit. Skutečnost, že interakční styl učitele je relativně pevná vlastnost, velmi pomáhá žákům předvídat reakci učitele a připravit se na ni. Chování učitele se tak stává předvídatelné, naplňuje očekávání žáků. Jednotlivé interakční styly učitele bývají obvykle definovány v podobě dvou protikladných charakteristik, např.

autoritativní styl – demokratický styl, někdy se také přidával třetí styl – laissez-faire (benevolentní). Model, který umožňuje popsat učitele komplexněji, se skládá z osmi charakteristik interakce učitele, které nazýváme *dimenze*. Autory tohoto modelu jsou Wubbels, Créton a Hoomayers z Univerzity v Utrechtu v Holandsku. Jednotlivé dimenze interakčního stylu jsou:

- *Učitel organizátor* – ví o všem, co se ve třídě děje, hodně žáky naučí, učivo jasně vysvětluje, udrží pozornost.
- *Učitel pomáhající* – pomáhá žákům, když potřebují poradit, vytváří ve třídě příjemnou atmosféru, je přátelský, žáci mu důvěřují.
- *Učitel chápající* – je trpělivý, se žáky často diskutuje, chápe nedostatky žáků, je tolerantní, dokáže žáky vyslechnout.
- *Učitel, který vede žáky k zodpovědnosti* – dává žákům rozhodovat o věcech týkajících se třídy, žáci mohou ovlivnit jeho rozhodnutí, je velkorysý, přijímá omluvu, pokud žák uvede rozumné důvody.
- *Učitel nejistý* – maskuje, když něco neví, bývá zmatený, často si neví rady, plachý, je snadné jej vyvést z míry.
- *Učitel nespokojený* – je podezřívavý, vyhrožuje, myslí si o žácích, že toho vědí málo, žáci se mu ničím nezavděčí.
- *Učitel kárající* – je lehké ho rozčílit, je netrpělivý, má pichlavé poznámky, chová se povýšeně, má špatnou náladu.
- *Učitel přísný* – vyžaduje naprosté soustředění a bezpodmínečnou poslušnost, přísně trestá opisování, je náročný, tvrdě známkuje.

Jednotliví učitelé se podstatně liší svými interakčními styly. Tak vznikají situace, kdy v jedné dimenzi pedagog dominuje a v jiné je slabší.

Dimenze interakčního stylu můžeme zobrazit na osmi osách, které vytvářejí osmiúhelník. Toto grafické znázornění nám pomáhá lépe vidět nejen hodnoty jednotlivých dimenzí, ale pomáhá nám také pochopit vztahy mezi nimi.

Interakční styl konkrétního učitele můžeme zmapovat pomocí dotazníku obsahujícího škály, na kterých se hodnotí jednotlivé dimenze. Každá škála má pět poloh vyjadřujících frekvenci výskytu činnosti učitele od „nikdy“ po „vždy“. Učitelův interakční styl mohou hodnotit žáci, kolegové, ředitel, ale také samotný učitel. Představuje pro něj zdroj poznání třídy i sama sebe. Podoba dotazníku určeného k hodnocení interakčního stylu učitele je uvedena v příloze.

Jak souvisí interakční styl učitele s výsledky učení žáka? Nejlepší vědomosti a dovednosti mají žáci tehdy, je-li učitel dobrý organizátor vyučování a je-li dostatečně přísný. Avšak přílišná nejistota učitele a jeho nespokojenost produkuje slabší vědomosti a dovednosti u žáků. Podobně je to také s kladením příliš velké zodpovědnosti na bedra žáků. Druhý aspekt výsledků působení učitele – vliv na jeho afektivní stránku, na motivaci žáků učit se daný předmět a pozitivní vztah k učivu. Zde má největší vliv učitelova pomoc žákům, pochopení pro žáky, ale

také dobrá organizovanost vyučování. Naopak nespokojenost, pokárání a nejistota mají negativní dopad na afektivní výsledky vyučování. Učitelé musí působit dvěma směry, jestliže chtějí mít žáky s vynikajícími kognitivními výkony, musí být dominantní, zdůrazňovat přísnost a vlastní vedení. Chtějí-li působit také na afektivní stránku žáků, musí je motivovat k učení, vytvořit ve třídě dobrou atmosféru (Gavora, 2005).

2. Činnosti učitele v edukačním procesu

Zmíněné slovo „činnost“ pro nás bude klíčovým slovem, jelikož nás zajímá, které činnosti učitel musí vykonávat ve svém povolání.

V pedagogickém slovníku:

Činnost odkazuje k pojmům aktivita, chování.

Aktivita jako pedagogický pojem bývá rezervován jen pro tu skupinu činností, při nichž musí člověk projevit vyšší úroveň iniciativy, samostatnosti, musí vynaložit větší úsilí, být celkově výkonnější a efektivnější. V tomto smyslu je např. žákovo přihlížení učitelovu řešení úlohy na tabuli kvalifikováno jako nižší úroveň aktivity, žákovo samostatné řešení úlohy v sešitě jako vyšší úroveň aktivity.

Chování – souhrn všech vnějších projevů člověka, tady reflexních reakcí, pohybů, činností, jednání. Zahrnuje složky vrozené i naučené, složky záměrné i bezděčné, útočné i obranné, verbální i nonverbální, sociální i antisociální apod. U člověka je výsledkem vnitřních stavů, sociálních podmínek, záměrného i nezáměrného působení, situace. V psychologii je chování širší pojem než jednání, jež se chápe jako záměrné chování, naopak není jednoznačně vymezen vztah mezi pojmem chování a pojmem činnost (Průcha, Walterová, Mareš, 2003).

V Encyklopedii obecné psychologie je „činnost“ popisována následovně:

Činnost - všechny změny, které probíhají uvnitř organismu a které organismus vykazuje navenek, se vyznačují jako jeho aktivity, které lze pak dále třídit na různé specifické druhy. V psychologii je to vyjadřováno trojicí pojmů: chování, jednání a činnost. Jednání je zvláštním případem chování, je to vůlí řízené chování, dalšími případy chování jsou řeč a výraz. Zvláštní význam má pojem činnosti, zejména ve vývojové psychologii, kde vyjadřuje klíčový fenomén „interakce subjektu se světem objektů“: psychické vystupuje a utváří se v jednotě s činností. To znamená, že psychika se v činnosti projevuje (v produktech činnosti, výtvorech, se promítá psychika jejich tvůrce), ale i utváří (např. u dítěte vývoj vnímání postupuje jako interakce motorických a senzorických komponent jeho předmětných činností, tj. manipulace s předměty a později manipulačních her (Nakonečný, 1997).

Termínem *edukace* (edukační proces) označujeme to, co v sobě zahrnuje nějaké činnosti učení a vyučování. Edukace ve filozofii výchovy znamená edukace proces celkové výchovy vztahující se jen na člověka a termín je tu odvozován z lat. *educatio* (vychovávání). Edukace se tu považuje za celkové a celoživotní rozvíjení osobnosti člověka působením formálních (školských) výchovných institucí i neformálních (rodina) prostředí.

V obecné pedagogice a didaktice se výraz *edukace* používá jako vzdělávací proces a jako vhodný ekvivalent angl. *education*. V tomto významu se vztahuje k prostředí školy, kde probíhají procesy řízeného učení. Teorií *edukace* ve zmíněných významech se zabývá *edukologie*.

Edukační procesy jsou všechny takové činnosti, při nichž se nějaký subjekt učí, obvykle za působení jiného subjektu, který vyučuje či instruuje. Edukační procesy jsou různého druhu

podle toho, jaký stupeň záměrnosti a řízení se v nich uplatňuje. Ve školách a v jiných formách vzdělávání probíhají edukační procesy s vysokým stupněm intencionálního učení, a to vnějškově řízeného (Průcha, Walterová, Mareš, 2003).

2.1 Kategorizace profesních činností učitele

Dospět k systematickému a konzistentnímu vymezení existujících rolí učitele ve škole je možné na základě analýzy profesních činností. V české literatuře jsou uvedeny různé kategorizace profesních činností učitelů obvykle s označením jako základní.

Následující přístup rozlišuje čtyři základní druhy činností učitele (Kurelová):

- orientační, komunikativní a kultivační činnosti (odvozené od subjektivě-objektivých vztahů výchovy),
- diagnostické a evaluační činnosti (odvozené od podmínek výchovy a výchovně-vzdělávacích výsledků),
- projektivní činnosti (odpovídají projektování výchovy a vzdělávání na různých úrovních fungování školy),
- realizační činnosti (odvozené od tvorby a optimalizace pedagogického procesu (Vašutová, 2004).

V mezinárodním komparativním výzkumu učitelů směřujícím k charakterizování středoevropského učitele na základě profesiografie se uvádí podrobnější, avšak tradiční kategorizace činností (Blížkovský a kol.):

- vyučování;
- další služba ve škole, pohotovost, dozor;
- činnosti doučovací, nápravná cvičení;
- zájmové kroužky;
- příprava na vyučování, opravy žákovských prací, zhotovování a udržování pomůcek;
- participace na správě a samosprávě školy, pedagogické porady svolané vedením školy, pedagogické porady a konzultace s jinými učiteli, vychovateli, poradci, lékaři atd.;
- spolupráce s rodiči;
- veřejná činnost učitele (osvětová, sociální, ekologická a jiná);
- studium, sebevzdělávání;
- učitelská agenda, administrativa a jiné činnosti (Vašutová, 2004).

2.2 „Předepsané“ činnosti učitele

To, co učitelé ve své profesi vykonávají, je v zásadě vymezováno právními předpisy dvojího druhu. Jednak jsou to zákonné předpisy určující povinnosti pracovníků škol a školských zařízení, především Pracovní řád (2001), jednak speciální právní normy vymezující náplň a rozsah práce pro učitele jednotlivých druhů a stupňů škol, stanovující míru vyučovacích povinností učitelů. Základní normou pro všechny české učitele (působící ve veřejných školách

v síti škol MŠMT ČR) je zákon č. 561/2004 Sb.

Pedagogičtí pracovníci jsou povinni:

- vychovávat žáky ve smyslu vědeckého poznání a v souladu se zásadami vlastenectví, humanity a demokracie,
- svědomitě se připravovat na svou práci,
- dále se vzdělávat.

Tím jsou ze zákona určeny tři základní složky činností učitelské profese, tj. edukace – příprava na edukaci – sebevzdělávání, a již z tohoto výčtu je patrné, že se učitelská profese od jiných odlišuje např. tím, že má uloženou zákonnou povinnost se na její výkon „svědomitě připravovat“ (Průcha, 2002).

Sebevzdělávání = vzdělání, v němž si jedinec převážně stanovuje cíle, vybírá učivo, volí metody, motivuje sám sebe, řídí a kontroluje své učení a přijímá další rozhodnutí. Závisí na osobnosti jedince (stáří, životní zkušenosti, vytrvalost, sebepojetí), na studijní literatuře a dostupných pomůckách, školní legislativě atd. Má řadu podob od ryze soukromé a individuální až po různé typy distančního vzdělávání (Průcha, Walterová, Mareš, 2003).

Podrobnější vymezení náplně učitelských činností ustanovuje další právní norma – Pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení. Tento nový pracovní řád je právní normou, která je závazná pro pracovníky všech druhů škol a školských zařízení, jež jsou zřizovány Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, kraji a obcemi bez ohledu na to, zda mají právní subjektivitu, či ne – což se týká těch učitelů, kteří působí ve veřejných školách (norma operuje s kategorií „pedagogický pracovník“). V čl. 6 Pracovního řádu, odst. 3,4 se vymezuje náplň pracovní doby učitelů takto:

- V pracovní době stanovené závaznými právními předpisy konají pedagogičtí pracovníci:
 - a) přímou vyučovací činnost nebo přímou výchovnou činnost;
 - b) práce související s touto činností.
- Pracemi souvisejícími s přímou vyučovací nebo výchovnou činností se rozumějí zejména:
 - příprava na vyučování nebo výchovnou činnost;
 - příprava učebních pomůcek;
 - vedení předepsané pedagogické dokumentace;
 - oprava písemných a grafických prací žáků;
 - dozor nad žáky ve škole a při akcích organizovaných školou;
 - spolupráce s ostatními pedagogickými pracovníky, s výchovným poradcem, se školním metodikem prevence;
 - spolupráce se zákonnými zástupci žáků;
 - nezbytná odborná péče o kabinety, knihovny a další zařízení sloužící potřebám vzdělávání;
 - výkon prací spojených s funkcí třídního učitele;
 - účast na poradách svolávaných ředitelem školy;
 - studium;
 - účast na různých formách dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (Průcha, 2002).

K tomu je třeba započítat ještě další závazné činnosti podle čl. 8 Pracovního řádu o povinnostech pedagogických pracovníků, zejména povinnost vykonávat výchovně vzdělávací činnost s přihlédnutím k ochraně žáků před riziky poruch jejich zdravého vývoje, dodržovat učební plány, učební osnovy, případně jiné schválené učební dokumenty, organizační předpisy a předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a při vyučování a výchově, informovat žáky o výsledcích jejich vzdělávání, v případě nezletilých též jejich zákonného zástupce, spolupracovat s výchovným poradcem školy, školním metodikem prevence, případně se zařízeními pedagogicko-psychologického poradenství a orgány sociálně právní ochrany dítěte. Repertoár různých druhů činností, které jsou pro výkon učitelské profese právně určeny, je dosti rozsáhlý. Jedná se tu o předepsané činnosti, jež jsou ukládány učitelům jako závazné normy, které mají být splňovány. Tyto činnosti jsou taxativně vymezeny v příslušných právních a školských dokumentech, a není tedy obtížné je vyjmenovat. Avšak co jsou fakticky realizované činnosti učitelů, o tom nás samozřejmě nemohou informovat právní předpisy, nýbrž musíme se obrátit k výzkumným nálezům: Co všechno vlastně vykonávají ve své profesi, to se zjišťuje v podstatě ve dvou aspektech:

- jednak v aspektu množství pracovního času – tedy jen na základě kvantitativních údajů, bez ohledu na náplň vykonávaných činností,
- jednak v aspektu druhů vykonávaných činností – tedy se zřetelem ke kvalitativní rozmanitosti obsahu vykonávaných činností (Průcha, 2002).

2.3 Činnosti učitele spojené s edukací

Nyní si přiblížíme činnosti učitele, které jsou spojené s přípravou na edukaci. Hlavním úkolem učitele je navrhnout takovou učební činnost, při níž jednotliví žáci co nejefektivněji získávají dovednosti a poznatky, které jsou výukovým cílem dané vyučovací hodiny.

Podle Kyriacou (1996) musí učitel plánovat a připravovat:

- plán vyučovací hodiny, s jasnými a vhodnými záměry a cíli;
- obsah, metody a struktura, zvolené pro vyučovací hodinu, musí odpovídat tomu, co se mají žáci naučit;
- vyučovací hodina musí být naplánována tak, aby navazovala na dřívější výuku a umožňovala návaznost příští výuky;
- materiály a pomůcky mají být včas a dobře připraveny a zkontrolovány;
- při veškerém plánování a přípravě je třeba brát v úvahu situaci žáků a širší kontext;
- hodina musí být plánována tak, aby vyučování upoutalo a udrželo pozornost žáků, jejich zájem a aktivní účast (Průcha, 2002).

Činnosti spojené s přípravou na edukaci úzce souvisejí s pedagogickými dovednostmi učitele. Proto si tento přehled činností – pedagogických dovedností – uvedeme.

Pedagogické dovednosti můžeme definovat jako jednotlivé logicky související činnosti učitele, které podporují žákovu učení. Můžeme rozlišit tři důležité prvky těchto dovedností:

- 1) Vědomosti, které zahrnují učitelovy poznatky týkající se daného oboru, žáků, kurikula, vyučovacích metod, nejrůznějších faktorů, jež mohou mít vliv na vyučování a učení, a jeho vědomosti o vlastních pedagogických dovednostech.

- 2) Rozhodování, které zahrnuje uvažování a rozhodování v průběhu přípravy na vyučovací jednotku, během ní i po ní, zaměřené na co nejlepší dosažení vzdělávacích cílů (výsledků).
- 3) Činnost (akce), navenek se projevující chování učitele, jehož cílem je napomáhat učení žáků.

Základní pedagogické dovednosti, které přispívají k úspěšnosti vyučování, lze popsat jako každodenní činnosti, které učitel vykonává ve své profesi:

1. Plánování a příprava: dovednosti podílející se na výběru výukových cílů dané učební jednotky (vyučovací hodiny), na volbě cílových dovedností (výstupů), které mají žáci na konci hodiny zvládnout, a dovednosti volit nejlepší prostředky pro dosažení těchto cílů.

Plánování a příprava vyučovací hodiny obsahují tyto čtyři hlavní prvky:

- a) Výběr výukových cílů, kterým bude vyučovací hodina věnována.
- b) Výběr činností a rozvržení hodiny – sem spadá výběr typu a charakteru činností, které budou použity (například výklad, práce ve skupinách, čtení), pořadí a časové rozvržení jednotlivých činností a výběr všech pomůcek, které budou při výuce použity.
- c) Příprava všech pomůcek, které učitel hodlá využít - sem patří příprava různých materiálů, vypracovaných vzorových příkladů, kontrola, zda požadované zařízení bylo vyzvednuto z kabinetu a je funkční, organizace uspořádání učebny a příležitostně i nácvik (například bude-li ve výuce použit nový experiment nebo nová ukázka).
- d) Rozhodnutí o způsobu sledování a hodnocení postupu práce žáků a jejich výsledků v průběhu hodiny i po jejím skončení, aby bylo možno zhodnotit, zda žáci dosáhli zamýšlených výukových cílů.

2. Realizace vyučovací jednotky (hodiny): dovednosti potřebné k úspěšnému zapojení žáků do učebních činností, obzvláště ve vztahu ke kvalitě vyučování. Při realizaci vyučovací hodiny jde o navození takových učebních zkušeností, při nichž žáci získají požadované dovednosti a vědomosti. Protože bylo vyvinuto mnoho různých postupů, které mohou učitelé s úspěchem používat, včetně například výkladů, praktických cvičení, používání pracovních listů nebo počítačových her, metody hraní rolí a diskuse v malých skupinách. Od učitelů se samozřejmě očekává, že budou ve vyučování používat rozličné vyučovací metody. Při realizaci vyučovací hodiny nejde jen o to, co děláte, ale stejně důležitý je i způsob, jakým to provádíte. Například kladení otázek se zájmem v hlase a ve výrazu tváře (oproti znučenému a unavenému vystupování) velmi kladně ovlivní reakce žáků bez ohledu na to, jestli byla otázka vhodná. Stejně tak je pro žáky svědectvím o významu vyučování, když učitel chodí po učebně, sleduje žáky, jak se jim práce daří, a pomáhá všem, kdo mají těžkosti. Rozhodně to působí lépe, než když sedí za stolem, a zatímco žáci pracují, opravuje písemky z jiné hodiny. Všemi těmito signály vytváříme totiž všeobecný dojem o tom, kolik úsilí považujete za vhodné vložit do výuky, aby se žáci skutečně něco naučili. Aby tedy vyučování přinášelo žákům žádaný efekt, musíme jednat s jistotou, uvolněně, sebevědomě, cíleně a tak, abyste v žácích vzbuzovali zájem o výuku. Kromě toho by z vás mělo vyzařovat očekávání, že žáci budou během hodiny dosahovat dobrých výsledků.

3. *Řízení vyučovací jednotky (hodiny)*: dovednosti potřebné k takovému řízení a organizaci učebních činností během učební jednotky, aby byla udržena pozornost žáků, jejich zájem a aktivní účast na výuce. Úspěšné řízení průběhu vyučování od vás vyžaduje rozdělení pozornosti a jednání mezi několik činností, aby byl zajištěn hladký průběh učení žáků. Klíčové je zapojit žáky do učebních činností a postarat se o to, aby se na těchto činnostech podíleli po celou vyučovací hodinu a dosáhli zamyšleného výukového cíle. Je pravděpodobné, že neustále budete pod tlakem nutnosti řešit několik úkolů současně. Řízení (management) vyučování se v zásadě týká těchto dovedností, jejichž uplatňování vám pomůže řídit a organizovat učební činnosti tak, žáci strávili co největší část vyučovací hodiny produktivní prací.

4. *Vytváření kladného klimatu ve třídě*: dovednosti potřebné pro vytvoření a udržení kladných postojů žáků vůči vyučování a jejich motivace k aktivní účasti na probíhajících činnostech. Klima třídy, které učitel navodí, může mít zásadní vliv na motivaci žáků a jejich postojů k učení. Z hlediska podpory procesů učení žáků se za optimální považuje takové klima třídy, které je možno charakterizovat jako cílevědomé, orientované na úlohy, uvolněné, vřelé, podporující žáky a se smyslem pro pořádek. Takové klima napomáhá procesu učení v podstatě tím, že vytvoří a udržuje kladné postoje žáků k výuce a také jejich vnitřní motivaci. Vytvoření kladného klimatu ve třídě hodně závisí na tom, jaké vztahy s žáky navážete. Žáci se pravděpodobně budou nejefektivněji učit v prostředí, kde jsou vztahy založeny na vzájemné úctě a kontaktu mezi vámi a nimi. Pro vytvoření vzájemné úcty je do značné míry podstatné, aby žáci z vašich činů zřetelně viděli, že jste jako učitel kompetentní a že se zajímáte o jejich pokrok, protože připravujete a řídíte efektivní vyučování a své úkoly plníte s maximálním nasazením. Kromě toho i svým jednáním s žáky během vyučování a v osobních kontaktech s nimi vyjadřujete, že si vážíte každého žáka jako jednotlivce s jejich individuálními a osobními potřebami. Dobrý kontakt se vytváří, když žákům dáváte najevo, že chápete jejich osobní názory na řadu záležitostí a zkušenosti v oblasti školní, společenské i osobní, sdílíte je s nimi a vážíte si jich. Například když projevíte lítost nad tím, že místní fotbalový tým byl vyřazen z pohárové soutěže, když pochválíte žáky, kteří si dobře vedli v zápase školních družstev, projevíte zájem o to, že žák byl nachlazen, a vzrušení nad tím, že se blíží školní výlet. To vše pomáhá k navázání vřelých a uvolněných vztahů. Vytvoření kladného klimatu ve třídě závisí na tom, zda tento vztah je obousměrný: žáci by vaši úctu měli oplácet úctou k vám a vaše chápání jejich potřeb by měli opětvat chápáním vašich potřeb.

5. *Udržení kázně ve třídě*: dovednosti potřebné k udržení pořádku a k řešení všech projevů nežádoucího chování žáků. Kázeň představuje řád (pořádek), který je nezbytný, aby se žáci mohli efektivně učit. Pořádek ve třídě je nutný, pokud mají činnosti, které se tam odehrávají, umožňovat účinné učení žáků. Klíč k zavedení dobré kázně ve třídě je v tom, aby žáci přijali vaše postavení a uznali, že vás opravňuje řídit jejich chování a průběh jejich učení. Budování postavení učitele do značné míry závisí na čtyřech hlavních stránkách vaší role:

- vyjadřování vašeho statusu,
- kompetentní vyučování,
- výkon manažerského řízení,
- účinný přístup k nežádoucímu chování žáků.

Hlavním zdrojem autority je kompetentnost, týkající se vašeho vyučování. Pokud svým jednáním dáváte žákům najevo, že svému tématu nebo předmětu rozumíte, že o svůj předmět

máte opravdový zájem a že dokážete dovedně organizovat jejich učební činnosti, budou vaši žáci uznávat vaše dovednosti vyučovat. To bude přispívat k upevnění vaší autority, a tedy i pravomoci řídit jejich chování. Vyžaduje to, aby vaše hodiny byly dobře plánovány a připraveny, aby váš způsob vystupování vyjadřoval zájem a nadšení a abyste dokázali efektivně organizovat učební činnosti. Jedním z důvodů, proč kompetentní vyučování hraje tak důležitou roli při budování vašeho postavení ve třídě je, že nesprávně prováděné vyučování vnímají žáci často jako určité poškozování jich samých, popř. jako neúctu vůči nim nebo dokonce urážku. Když jsou žáci vyučováni způsobem, který považují za nedostatečný, často si proto najdou jedno ze dvou vysvětlení:

- buď se učitel nevěnuje své práci s dostatečným úsilím (z čehož plyne, že žáci mu za úsilí nestojí),
- nebo jim škola přidělila učitele, který nemá dostatečné pedagogické dovednosti (což znamená, že žáci škole nestojí za to, aby jim dala lepšího pedagoga). Obě možná vysvětlení zasahují sebeúctu žáků v samém jejich jádru. Důsledek toho je, že na tuto situaci žáci reagují nevhodným chováním. Na druhé straně vyučování na vysoké úrovni vede k tomu, že se v žácích rodí hrdost a sebeúcta. Posiluje se u nich vědomí vlastní hodnoty a důležitosti (Kyriacou, 2004).

6. *Hodnocení prospěchu žáků*: dovednosti potřebné k hodnocení výsledků žáků aplikované jak při formativním hodnocení (tedy hodnocení s cílem napomoci dalšímu vývoji žáka), tak při hodnocení sumativním (tedy vedení záznamů a formulaci zpráv o dosažených výsledcích). Pravidelné hodnocení prospěchu žáků je nedílnou součástí učení a vyučování ve škole. Může se uskutečňovat širokou škálou forem od pouhého nahlížení přes ramena žáků, písčících do sešitu, až po oficiální provádění zkoušek stanovených nadřízenými orgány.

7. *Reflexe vlastní práce a evaluace (sebehodnocení)*: dovednosti potřebné pro hodnocení (evaluaci) vlastní pedagogické práce s cílem ji v budoucnu zlepšit.

Při uvažování o těchto dovednostech je však třeba mít na mysli dvě důležité věci. Všech sedm oblastí dovedností spolu nepochybně souvisí a navzájem se ovlivňují, takže dovednosti uplatňované v jedné oblasti mohou současně přispět ke zlepšení dovednosti v jiné oblasti. Například dovednost udržet hladký přechod mezi učebními činnostmi jsme zahrnuli pod řízení vyučovací jednotky, současně se však podílí také na udržení kázně. Za druhé všechny dovednosti zahrnuté do oblasti realizace vyučovací hodiny, řízení hodiny, vytváření klimatu třídy a udržování kázně jsou interaktivními dovednostmi. Jinými slovy – součástí těchto dovedností je systematické sledování chování a práce žáků, průběžné přizpůsobování činnosti učitele situaci a reagování na to, co žáci právě dělají. Na rozdíl od hereckého výkonu na pódiu, kdy herec může vystupovat bez publika, tyto dovednosti se nemohou uplatnit bez vzájemné interakce s chováním žáků. Například i během výkladu by měl učitel přinejmenším pozorně sledovat tváře žáků, aby mohl posoudit, zda bylo učivo předloženo způsobem odpovídajícím jejich potřebám. Podle toho, co výraz jejich tváří naznačuje, aby mohl téma rozvíjet, změnit tempo výkladu, tón hlasu, obsah, nebo dokonce přerušit výklad a klást otázky – to vše podle toho, co vyjadřují tváře žáků (Kyriacou, 2004).

2.4 Hlavní a doplňkové činnosti

V učitelské profesi dále rozlišujeme činnosti hlavní a činnosti doplňkové. Hlavní činností je vyučování, které zahrnuje podle etap tři druhy činností: projektování, realizaci projektu v interakci se žáky a hodnocení.

Doplňkové činnosti se uskutečňují nad rámec vyučování, mají však i přesahy do vyučování. Vztahují se jak k vedení třídy a k efektivnímu fungování školy, tak k sociálním komunikacím uvnitř a vně školy a jsou legitimní součástí profesního výkonu. Lze je kategorizovat do šesti druhů: konzultační, koncepční, administrativní, operativní, styk s veřejností a spolupráce se sociálními a výchovnými partnery, sebevzdělávání a profesní rozvoj. Celkově se popsáno deset druhů činností.

1. *Projektování* lze charakterizovat jako systematické promyšlení a vytváření vzdělávacího programu školy, koncipování vyučovacího předmětu a jeho výuky. V této činnosti jsou vyjádřeny představy učitele o jeho pedagogických záměrech v kategoriích cílů, obsahu a předpokládaných výsledků, představy o výukových strategiích a strategiích učení žáků v konkrétních výchovných a vzdělávacích podmínkách, které jsou diagnostikovány a reflektovány. Jsou zde zahrnuty i činnosti spojené s přípravou učebních materiálů a pomůcek.

2. *Vlastní vyučování*, tj. realizace projektu, nastává v reálné koexistenci dvou vzájemně se ovlivňujících subjektů. Učitele, který reprezentuje didaktické pojetí vyučování, způsob vedení žáků a pedagogické komunikace, a žáků, kteří se vyznačují rozdílnou motivací, očekáváním a styly učení. Vyučování se uskutečňuje obvykle v prostředí školní třídy a v určité struktuře sociálních vztahů. Ve vyučování jsou zahrnuty výchovné situace a učitelovy výchovné intervence.

3. *Hodnotící činnosti*, které jsou podstatou závěrečné etapy vyučování, jsou zpětnou vazbou pro aktéry vyučování. Žáci jsou posuzováni za dosažené výsledky učení a změny chování. Učitel dále hodnotí splnění cílů vyučování a reflektuje užité didaktické postupy a intervence a také žákovské hodnocení výuky.

4. Konzultační činnosti patří mezi aktivity probíhající mimo vyučování, ale převážně s ním souvisí. Soustřeďují se do setkávání a rozhovorů se žáky a jejich rodiči, případně i kolegy ve sboru. Jejich účelem je poskytování informací, poradenství, navázání spolupráce, ale také diagnostikování podmínek učení se a výchovy žáků a problémů širšího kontextu.

5. *Koncepční činnost* poskytuje učitelům prostor pro participaci na projektech a úkolech školy směřujících vně a dovnitř školy. Týká se tvorby školních vzdělávacích programů, inovací ve výuce, organizačního systému školy, systému hodnocení žáků, efektivního využívání informačních a komunikačních technologií, programů volnočasových a veřejně prospěšných, vnitřní a vnější evaluace školy atd.

6. *Administrativní činnosti* patří k povinnostem učitelů a jsou ve škole nezbytné. Vedení agendy žáků, výkaznictví (třídní kniha, třídní výkaz), vyplňování formulářů (např. vysvědčení), korespondence, podávání zpráv vedení školy, to vše patří mezi běžné úkony.

7. *Operativní činnosti* zahrnují především organizační práci, která je buď běžnou součástí práce učitele (dozory, pohotovosti, suplování, porady), nebo je nárazová, kdy je spojena s akcemi školy (kulturní, sportovní aj.).

8. *Styk s veřejností* a spolupráce se sociálními a výchovnými partnery je neodmyslitelnou složkou výkonu profese učitele a má i své tradice v učitelské profesi. V současné škole se od učitelů očekává, že se zapojí do veřejného života a občanských aktivit v dané lokalitě jako reprezentant profese a školy a bude usilovat o získání podpory veřejnosti. Také spolupráce školy, tj. učitelů se sociálními partnery se ukazuje v současnosti jako velmi důležitá, ať již zahrnuje místní zastupitelství, zaměstnavatele nebo různé sociální instituce. Učitelé stále více potřebují spolupracovat s dalšími výchovnými partnery, mezi něž patří kolegové ve sboru, vedení školy, psychologové, poradenští pracovníci i rodiče, s nimiž učitel řeší výchovné a vzdělávací záležitosti žáků. Do této kategorie činností patří rovněž veřejné prezentace školy (tj. žáků a učitelů) jako tzv. public relation.

9. Poslední doplňkovou činností je *seberozvoj učitelů*, jehož podstatou je sebevzdělávání a dále činnosti směřující k rozvoji profese. Sebevzdělávání učitelů probíhá permanentně a soustřeďuje se především do programů dalšího vzdělávání, odborných seminářů a konferencí. Za efektivní formu je považováno vzájemné formativní působení uvnitř pedagogických sborů, například při tvorbě školního vzdělávacího programu nebo vzdělávání uvnitř sborů (tj. vydělení rolí tzv. trainee trainers). Součástí seberozvoje a rozvoje profese je odborná publikační činnost učitelů a veškeré aktivity, které prospívají učitelské profesi.

10. Výkon profese učitele zahrnuje také *specifické činnosti*, které se týkají řízení školy nebo výkonu dalších funkcí či delegovaných pravomocí. Uskutečňují se nad rámec hlavních a doplňkových činností a povinností ve škole a nevykonávají je všichni učitelé. Patří sem například vedení předmětových komisí a další metodické nebo výchovně-poradenské funkce (Vašutová, 2004).

3. Specifika profese učitele v odborném vzdělávání

V současné době je nezbytné znát nové školské dokumenty, tzn. Rámcový vzdělávací program (dále jen RVP) a Školní vzdělávací program (dále jen ŠVP). Vstupem do Evropské unie byly převzaty i cíle evropského rozvoje vzdělávání, které umocňují naplňování trendů rozvoje české vzdělávací politiky. Nyní se zaměříme na cíle středního odborného vzdělávání.

Probíhající školská nebo též kurikulární reforma přináší především změny v obsahu a cílech vzdělávání. Kromě předávání znalostí kladou nyní školy ve své práci důraz na to, aby se žáci naučili s informacemi pracovat a osvojili si další celoživotní dovednosti, tzv. klíčové kompetence, které jim mají usnadnit plnohodnotný život ve 21. století.

Souběžně s transformačním procesem odborného vzdělávání zahájeným po roce 1989 probíhaly a probíhají v české společnosti rozsáhlé hodnotící diskuse a jsou zpracovávány analytické studie zaměřené na celkové pojetí vzdělání.

Záměrem (obecným cílem) středního odborného vzdělávání je připravit žáka na úspěšný, smysluplný a odpovědný osobní, občanský i pracovní život v podmínkách měnícího se světa, tzn.:

a) *Učit se poznávat*, tj. osvojit si nástroje pochopení světa a rozvinout dovednosti potřebné k učení se, prohloubit si v návaznosti na základní vzdělání poznatky o světě a dále je rozšiřovat.

Vzdělávání směřuje k:

- rozvoji základních myšlenkových operací žáků (analýza, syntéza, indukce, dedukce, generalizace, abstrakce, konkretizace, srovnávání, uspořádání, třídění aj.), jejich paměti a schopnosti koncentrace;
- osvojení obecných principů a strategií řešení problémů (praktických i teoretických), stejně jako dovedností potřebných pro práci s informacemi;
- vytvoření – na základě osvojení podstatných faktů, pojmů a generalizací – takové struktury poznání žáků v jednotlivých oblastech středoškolského odborného vzdělávání, na jejímž základě lépe porozumí světu, ve kterém žijí, a pochopí nezbytnost udržitelného rozvoje;
- k prohloubení a rozšíření vědomostí žáků o světě, který je obklopuje;
- porozumění potřebným vědeckým, technickým a technologickým metodám, nástrojům a pracovním postupům z různých oborů lidské činnosti a poznání (které tvoří obsah středoškolského vzdělávání) a k rozvíjení dovedností jejich aplikace;
- osvojení poznatků, pracovních postupů a nástrojů potřebných pro kvalifikovaný výkon povolání a pro uplatnění se na trhu práce;
- rozvoji dovednosti žáků učit se a být připraven celoživotně se vzdělávat.

b) *Učit se pracovat a jednat*, tj. naučit se tvořivě zasahovat do prostředí, které žáky obklopuje, vyrovnávat se s různými situacemi a problémy, umět pracovat v týmech, být schopen vykonávat povolání a pracovní činnosti, pro které byl žák připravován.

Vzdělávání směřuje k:

- formování aktivního a tvořivého postoje žáků k problémům a k hledání jejich různých

řešení;

- adaptabilitě žáků na nové podmínky, k jejich schopnosti tvořivě do těchto podmínek zasahovat, tj. k flexibilitě a kreativitě žáků;
- rozvoji aktivního přístupu žáků k pracovnímu životu a profesní kariéře včetně schopnosti přizpůsobovat se změnám na trhu práce;
- zodpovědnému, tj. cílevědomému, soustředěnému, vytrvalému a pečlivému přístupu žáků k týmové i samostatné práci;
- vytváření odpovědného přístupu žáků k plnění povinností a k respektování stanovených pravidel;
- tomu, aby žáci uměli správně odhadovat své možnosti a schopnosti, zvažovali a respektovali možnosti a schopnosti jiných lidí;
- rozvoji dovedností potřebných k vyjednávání, diskusi, případnému kompromisu, k obhájení svého stanoviska i přijímání stanoviska jiných;
- tomu, aby chápali práci a pracovní činnosti jako příležitost k seberealizaci.

c) Učit se být, tj. rozumět vlastní osobnosti a jejímu utváření, jednat v souladu s obecně přijímanými morálními hodnotami, se samostatným úsudkem a osobní zodpovědností.

Vzdělávání směřuje k:

- rozvoji tělesných i duševních schopností a dovedností žáků;
- prohlubování dovedností potřebných k sebereflexi, sebepoznání a sebehodnocení;
- utváření adekvátního sebevědomí a aspirací žáků;
- utváření a kultivaci svobodného, kritického a nezávislého myšlení žáků, k rozvoji jejich úsudku a rozhodování;
- přijímání odpovědnosti žáků za vlastní myšlení, rozhodování, jednání, chování a cítění;
- kultivaci emočního prožívání žáků, včetně prožívání a vnímání estetického;
- k rozvoji kreativity a imaginace žáků;
- k rozvoji volných vlastností žáků;
- k rozvoji specifických schopností a nadání žáků.

d) Učit se žít společně, učit se žít s ostatními, tj. umět spolupracovat s ostatními, být schopen podílet se na životě společnosti a nalézt v ní své místo.

Vzdělávání směřuje k:

- tomu, aby žáci respektovali lidský život a jeho trvání jako vysokou hodnotu;
- vytváření úcty k živé i neživé přírodě, k ochraně a zlepšování přírodního a ostatního životního prostředí a k chápání globálních problémů světa;
- prohlubování osobnostní, národnostní a občanské identity žáků, jejich připravenosti tuto identitu chránit, ale současně také respektovat identitu jiných lidí;
- tomu, aby se žáci ve vztahu k jiným lidem oprostili od předsudků, xenofobie, intolerance, rasismu, agresivního nacionalismu, etnické, náboženské a jiné nesnášenlivosti;
- utváření slušného a odpovědného chování žáků v souladu s morálními zásadami a pravidly společenského chování;

- tomu, aby žáci cítili potřebu aktivně se zapojit do občanského života a spolupracovat na zachování demokracie a jejím zdokonalování, aby jednali v souladu se strategií udržitelného rozvoje;
- rozvoji komunikativních dovedností žáků a dovedností potřebných pro hodnotný partnerský život i pro život v širším (pracovním, rodinném, zájmovém aj.) kolektivu.

Východiskovým dokumentem pro zásadní transformační změny odborného vzdělávání byl *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice* (tzv. Bílá kniha) z roku 2001, který byl koncipován na základě programových dokumentů – analýz a hodnocení uskutečněných v předchozích pěti letech. Národní program zdůvodňuje nezbytnost změn, stanovuje cíle vzdělávací politiky i dlouhodobé zaměření dalšího vývoje, a to na období 5 až 10 let.

Strategické priority a klíčová opatření k rozvoji vzdělávání v ČR jsou pravidelně aktualizovány v dokumentech Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) s názvem „Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy“, vydávaných vždy po dvou letech.

Řada z těchto záměrů – např. kurikulární reforma či reforma ukončování středního vzdělávání - se již promítá do zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), který nabyl účinnosti 1. ledna 2005 a podstatnou měrou ovlivňuje podmínky poskytování vzdělání i další vývoj celého vzdělávacího systému. Řada jmenovaných priorit je a bude naplňována i s podporou z Evropského sociálního fondu (ESF).

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy ČR (DZ ČR) z roku 2007 vymezuje pro následující roky tyto rozvojové priority:

- Rovnost příležitostí ke vzdělávání.
- Kurikulární reforma – nástroj k modernizaci vzdělávání s důrazem na rozvoj klíčových kompetencí.
- Podpora cizích jazyků, informačních a komunikačních technologií.
- Tvorba a zavádění systémů kvality, metod hodnocení a vlastního hodnocení škol a školských zařízení.
- Zvyšování profesionality a zlepšování pracovních podmínek pedagogických pracovníků.
- Podpora dalšího vzdělávání.

Dlouhodobé záměry krajů se zabývají problematikou cílových profesí a předchozí přípravy v oborech vzdělání poskytujících vzdělání s výučním listem diferencovaně.

V požadavcích na trhu práce se podle vyjádření většiny krajů vyskytuje často poptávka po pracovnících s výučním listem, i když počty volných pracovních míst v evidenci nezachycují konkrétní profesní zaměření, požadavky zaměstnavatelů na vzdělání, a proto se často nabídky práce s poptávkou uchazečů o zaměstnání míjejí. Dlouhodobě se projevuje nedostatek především technicky vzdělaných osob.

Zjištění krajů odpovídá informacím, podle nichž Hospodářská komora i úřady práce avizují současný i očekávaný nedostatek kvalifikovaných dělnických i technických profesí pro technická odvětví průmyslu a služeb (zejména strojírenství, stavebnictví, elektrotechnika).

Dlouhodobé záměry některých krajů zaznamenávají nejen celkové trendy v rámci kraje, ale monitorují potřebu jednotlivých profesí v menších regionech. S ohledem na očekávané dopady demografického vývoje do oblasti středního vzdělávání kraje předpokládají nutnost změn i v síti středních škol, nemají-li se shora uvedené trendy se snižujícími se počty žáků středních škol prohlubovat a má-li být dosaženo obrátu v nepříznivém vývoji.

3.1 Kutikulární reforma RVP OV

Nový školský zákon zavádí, počínaje rokem 2005, nový systém vzdělávacích programů a dvoustupňovou tvorbu kurikula, která se týká primárního i sekundárního vzdělávání. Tento systém tvoří především rámcové vzdělávací programy a školní vzdělávací programy. MŠMT vydává rámcové vzdělávací programy pro jednotlivé obory vzdělání, podle kterých vytváří školy vlastní školní vzdělávací programy.

Cílem této reformy je umožnit pružnější profilaci absolventů podle podmínek školy, potřeb regionálního trhu práce, vývoje oboru, schopností a zájmů žáků a zároveň zajistit, že se všem žákům dostane srovnatelného vzdělání odpovídajícího potřebám moderního trhu práce i občanského života.

Rámcové vzdělávací programy (RVP) jsou státem stanovené a schválené kurikulární dokumenty, které vymezují obecně závazné požadavky pro jednotlivé stupně a obory vzdělání a cílové kvality osobnosti žáka, kterých má žák v závěru vzdělávání dosáhnout. Dále stanoví základní podmínky pro realizaci vzdělávání a pravidla pro tvorbu školních vzdělávacích programů (ŠVP). RVP pro střední odborné vzdělávání vydává MŠMT po projednání s příslušnými resortními ministerstvy, ústředními odborovými orgány a organizacemi zaměstnavatelů s celostátní působností. RVP se zpracovávají centrálně, jejich tvorbou byl v oblasti středního odborného vzdělávání pověřen Národní ústav odborného vzdělávání (NÚOV).

RVP jsou koncipovány na širokém odborném základě, velká část z nich zahrnuje odborné vzdělávání pro několik příbuzných povolání nebo typových pozic a širší okruh pracovních činností. RVP jsou v průběhu tvorby konzultovány se školami a sociálními partnery a dalšími experty.

Koncepce středního odborného vzdělávání konkretizovaná v RVP je založena na konceptu čtyř cílů vzdělávání pro 21. století, které formulovalo UNESCO. Od nich se odvíjí požadavky na kompetence absolventa a na požadované výsledky vzdělávání. RVP stanoví tři okruhy kompetencí absolventa: občanské, klíčové a odborné. Odborné kompetence jsou vymezeny na základě kvalifikačních požadavků na povolání nebo skupinu příbuzných povolání, které jsou formulovány sférou práce. Východiskem pro odborné kompetence absolventa jsou profesní

profily a Integrovaný systém typových pozic.

Obsah vzdělávání je zpracován podle vzdělávacích oblastí (nikoli podle vyučovacích předmětů – do předmětů bude rozpracován ve školních vzdělávacích programech); jedná se o oblasti jazykového vzdělávání, společenskovedního, přírodovědného, matematického, vzdělávání pro zdraví, ICT, ekonomického vzdělávání a specificky odborného vzdělávání (tj. odborné vzdělávání v příslušném oboru vzdělání pro povolání a pracovní činnosti vymezené v profesním profilu a v kompetencích absolventa). Pro jednotlivé oblasti jsou stanoveny požadované výsledky vzdělávání (vědomosti, dovednosti a návyky) a rámcově učivo. Praktické dovednosti jsou propojeny s teorií. Důraz se klade na výsledky vzdělávání, učivo je chápáno jako prostředek vzdělávání, ne jako cíl vzdělávání.

RVP stanovuje počet vyučovacích hodin týdně a minimální časovou dotaci za 3 nebo 4 roky vzdělávání podle druhu vzdělávacího programu, závazné minimální hodinové dotace, které musí být jednotlivým oblastem věnovány ve školních vzdělávacích programech, a dále minimální podíl odborné praxe nebo odborného výcviku. Nejméně 20 % z celkového počtu hodin jsou disponibilní hodiny, které školy využijí podle svého uvážení při tvorbě ŠVP.

RVP obsahují také tzv. průřezová témata, která mají nadpředmětový (kroskurikulární) charakter. Jedná se o témata, jež jsou aktuální, a proto by jim měla být věnována intenzivní pozornost (např. rozvoj demokratické společnosti a evropanství, ochrana životního prostředí, mediální výchova). Dále je v RVP řešeno vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a vzdělávání dospělých.

Připravované RVP pro střední odborné vzdělávání jsou vytvářeny v návaznosti na transformaci oborů zařazených do soustavy oborů vzdělání. Jsou vydávány od r. 2007 postupně, vydání posledních je plánováno na rok 2010. Původních 823 oborů vzdělání zařazených do oborové soustavy bude redukováno na cca 220 oborů.

Nové obory vzdělání jsou založeny na širším základě a na rozdíl od některých úzce specializovaných oborů původní oborové soustavy budou absolventům umožňovat širší uplatnění na trhu práce a potřebnou flexibilitu.

Průběh reformy – vydávání RVP a přechod na výuku podle vlastních ŠVP

Ostatní střední školy (SOŠ, SOU, VOŠ)		
	Schválení RVP	Školy začínají v prvních ročnících učít podle příslušných ŠVP
1. etapa (61 RVP OV)	31. 8. 2007	1. 9. 2009
2. etapa (82 RVP OV)	1. 9. 2008	1. 9. 2010
3. etapa	do 31. 8. 2009	1. 9. 2011

4. etapa	do 31. 8. 2010	1. 9. 2012
----------	----------------	------------

Cíle vzdělávání uvedené v RVP vyjadřují společenské požadavky na celkový vzdělanostní a osobnostní rozvoj žáků. Vymezuji záměry výuky a její výstupy, výsledky. Zahrnují hodnoty a postoje, produktivní činnosti a praktické dovednosti, poznatky a porozumění. Míra jejich naplnění bude různá jak podle stupně vzdělání, tak podle schopností a dalších předpokladů žáků. Cíle vzdělávání jsou v RVP vyjádřeny na třech úrovních:

- jako obecné cíle středního vzdělávání (Delorsovy cíle),
- jako kompetence absolventa oboru vzdělání a
- jako výukové cíle (výsledky vzdělávání) jednotlivých vzdělávacích oblastí (kurikulárních rámců).

Obecné cíle vzdělávání jsou vyjádřeny z pozice pedagogických pracovníků a vyjadřují to, k čemu má vzdělávání směřovat, o co mají vyučující svou výukou usilovat.

Kompetence absolventa a výukové cíle jsou vyjádřeny z pozice žáka, uvádějí, jak žák umí na konci výuky získané vědomosti a dovednosti používat.

Pojem *kompetence*, který se nyní uplatňuje v české i zahraniční pedagogice a kurikulárních dokumentech, se snaží postihnout, že cílem vzdělávání není jen osvojení poznatků a dovedností, ale i vytváření způsobilostí potřebných pro život nebo výkon povolání. Chápeme jím ohraničené struktury schopností a znalostí a s nimi související dovednosti, postoje a hodnotové orientace, které jsou předpokladem pro výkon žáka – absolventa ve vymezené činnosti (vyjadřují jeho způsobilost nebo schopnost něco dělat, jednat určitým způsobem). V RVP se kompetence formálně dělí na klíčové a odborné, ve skutečnosti však neexistují odděleně, prolínají se.

Klíčové kompetence - soubor požadavků na vzdělání, zahrnující vědomosti, dovednosti, postoje a hodnoty, které jsou důležité pro osobní rozvoj jedince, jeho aktivní zapojení do společnosti a pracovní uplatnění. Jsou univerzálně použitelné v různých situacích. Ve výuce se neváží na konkrétní vyučovací předměty, lze je rozvíjet prostřednictvím všeobecného i odborného vzdělávání, v teoretickém i praktickém vyučování, ale i prostřednictvím různých dalších aktivit doplňujících výuku, kterých se žáci sami aktivně účastní. KK odborného vzdělávání se odvíjejí od Evropského referenčního rámce klíčových kompetencí pro celoživotní vzdělávání a navazují na KK RVP ZV.

Odborné kompetence se vztahují k výkonu pracovních činností a vyjadřují profesní profil absolventa oboru vzdělání, jeho způsobilosti pro výkon povolání. Odvíjejí se od kvalifikačních požadavků na výkon konkrétního povolání a charakterizují způsobilost absolventa k pracovní činnosti. Tvoří je soubor odborných vědomostí, dovedností, postojů a hodnot potřebných pro výkon pracovních činností daného povolání nebo skupiny příbuzných povolání.

Klíčové kompetence

a) Kompetence k učení

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi byli schopni efektivně se učit, vyhodnocovat dosažené výsledky a pokrok a reálně si stanovovat potřeby a cíle svého dalšího vzdělávání, tzn. že absolventi by měli:

- mít pozitivní vztah k učení a vzdělávání;
- ovládat různé techniky učení, umět si vytvořit vhodný studijní režim a podmínky; uplatňovat různé způsoby práce s textem, umět vyhledávat a zpracovávat informace;
- s porozuměním poslouchat mluvené projevy (např. výklad, přednášku, proslav aj.);
- využívat ke svému učení různé informační zdroje;
- sledovat a hodnotit pokrok při dosahování cílů svého učení, přijímat hodnocení výsledků svého učení od jiných lidí;
- znát možnosti svého dalšího vzdělávání, zejména v oboru a povolání.

b) Kompetence k řešení problémů

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi byli schopni samostatně řešit běžné pracovní i mimopracovní problémy, tzn. že absolventi by měli:

- porozumět zadání úkolu nebo určit jádro problému, navrhnout způsob řešení, vyhodnotit a ověřit správnost zvoleného postupu a dosažené výsledky;
- uplatňovat při řešení problémů různé metody myšlení (logické, matematické, empirické);
- volit prostředky a způsoby (pomůcky, studijní literaturu, metody a techniky) vhodné pro splnění jednotlivých aktivit, využívat zkušeností a vědomostí nabytých dříve;
- spolupracovat při řešení problémů s jinými lidmi (týmové řešení).

c) Komunikativní kompetence

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi byli schopni vyjadřovat se v písemné i ústní formě v různých učebních, životních i pracovních situacích, tzn. že absolventi by měli:

- formulovat své myšlenky srozumitelně a souvisle, v písemné podobě přehledně;
- účastnit se aktivně diskusí, formulovat a obhajovat své názory a postoje;
- zpracovávat administrativní písemnosti, pracovní dokumenty;
- dodržovat jazykové a stylistické normy i odbornou terminologii;
- zaznamenávat písemně myšlenky a údaje z textů a projevů jiných lidí (přednášek, diskusí, porad apod.);
- vyjadřovat se a vystupovat v souladu se zásadami kultury projevu a chování;
- dosáhnout jazykové způsobilosti potřebné pro komunikaci v cizojazyčném prostředí nejméně v jednom cizím jazyce.

d) Personální a sociální kompetence

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi byli připraveni stanovovat si na základě

poznání své osobnosti přiměřené cíle osobního rozvoje v oblasti zájmové i pracovní, pečovat o své zdraví, spolupracovat s ostatními a přispívat k utváření vhodných mezilidských vztahů, tzn. že absolventi by měli:

- posuzovat reálně své fyzické a duševní možnosti, odhadovat důsledky svého jednání a chování v různých situacích;
- stanovovat si cíle a priority podle svých osobních schopností, zájmové a pracovní orientace a životních podmínek;
- reagovat adekvátně na hodnocení svého vystupování a způsobu jednání ze strany jiných lidí, přijímat radu i kritiku;
- ověřovat si získané poznatky, kriticky zvažovat názory, postoje a jednání jiných lidí;
- mít odpovědný vztah ke svému zdraví, pečovat o svůj fyzický i duševní rozvoj, být si vědomi důsledků nezdravého životního stylu a závislostí;
- adaptovat se na měnící se životní a pracovní podmínky a podle svých schopností a možností je pozitivně ovlivňovat, být připraveni řešit své sociální i ekonomické záležitosti, být finančně gramotní;
- pracovat v týmu a podílet se na realizaci společných pracovních a jiných činností;
- přijímat a odpovědně plnit svěřené úkoly;
- podněcovat práci týmu vlastními návrhy na zlepšení práce a řešení úkolů, nezaujatě zvažovat návrhy druhých;
- přispívat k vytváření vstřícných mezilidských vztahů a k předcházení osobním konfliktům, nepodléhat předsudkům a stereotypům v přístupu k druhým.

e) Občanské kompetence a kulturní povědomí

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi uznávali hodnoty a postoje podstatné pro život v demokratické společnosti a dodržovali je, jednali v souladu s udržitelným rozvojem a podporovali hodnoty národní, evropské i světové kultury, tzn. že absolventi by měli:

- jednat odpovědně, samostatně a iniciativně nejen ve vlastním zájmu, ale i ve veřejném zájmu;
- dodržovat zákony, respektovat práva a osobnost druhých lidí (popř. jejich kulturní specifika), vystupovat proti nesnášenlivosti, xenofobii a diskriminaci;
- jednat v souladu s morálními principy a zásadami společenského chování, přispívat k uplatňování hodnot demokracie;
- uvědomovat si – v rámci plurality a multikulturního soužití – vlastní kulturní, národní a osobnostní identitu, přistupovat s aktivní tolerancí k identitě druhých;
- zajímat se aktivně o politické a společenské dění u nás a ve světě;
- chápat význam životního prostředí pro člověka a jednat v duchu udržitelného rozvoje;
- uznávat hodnotu života, uvědomovat si odpovědnost za vlastní život a spoluodpovědnost při zabezpečování ochrany života a zdraví ostatních;
- uznávat tradice a hodnoty svého národa, chápat jeho minulost i současnost v evropském a světovém kontextu;

– podporovat hodnoty místní, národní, evropské i světové kultury a mít k nim vytvořen pozitivní vztah.

f) Kompetence k pracovnímu uplatnění a podnikatelským aktivitám

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi byli schopni optimálně využívat svých osobnostních a odborných předpokladů pro úspěšné uplatnění ve světě práce, pro budování a rozvoj své profesní kariéry a s tím související potřebu celoživotního učení, tzn. že absolventi by měli:

- mít odpovědný postoj k vlastní profesní budoucnosti, a tedy i vzdělávání; uvědomovat si význam celoživotního učení a být připraveni přizpůsobovat se měnícím se pracovním podmínkám;
- mít přehled o možnostech uplatnění na trhu práce v daném oboru; cílevědomě a zodpovědně rozhodovat o své budoucí profesní a vzdělávací dráze;
- mít reálnou představu o pracovních, platových a jiných podmínkách v oboru a o požadavcích zaměstnavatelů na pracovníky a umět je srovnávat se svými představami a předpoklady;
- umět získávat a vyhodnocovat informace o pracovních i vzdělávacích příležitostech, využívat poradenských a zprostředkovatelských služeb jak z oblasti světa práce, tak vzdělávání;
- vhodně komunikovat s potenciálními zaměstnavateli, prezentovat svůj odborný potenciál a své profesní cíle;
- znát obecná práva a povinnosti zaměstnavatelů a pracovníků;
- rozumět podstatě a principům podnikání, mít představu o právních, ekonomických, administrativních, osobnostních a etických aspektech soukromého podnikání; dokázat vyhledávat a posuzovat podnikatelské příležitosti v souladu s realitou tržního prostředí, svými předpoklady a dalšími možnostmi.

g) Matematické kompetence

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi byli schopni funkčně využívat matematické dovednosti v různých životních situacích, tzn. že absolventi by měli:

- správně používat a převádět běžné jednotky;
- používat pojmy kvantifikujícího charakteru;
- provádět reálný odhad výsledku řešení dané úlohy;
- nacházet vztahy mezi jevy a předměty při řešení praktických úkolů, umět je vymezit, popsat a správně využít pro dané řešení;
- číst a vytvářet různé formy grafického znázornění (tabulky, diagramy, grafy, schémata apod.);
- aplikovat znalosti o základních tvarech předmětů a jejich vzájemné poloze v rovině i prostoru;
- efektivně aplikovat matematické postupy při řešení různých praktických úkolů v běžných situacích.

h) Kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi pracovali s osobním počítačem a jeho základním a aplikačním programovým vybavením, ale i s dalšími prostředky ICT a využívali adekvátní zdroje informací a efektivně pracovali s informacemi, tzn. absolventi by měli:

- pracovat s osobním počítačem a dalšími prostředky informačních a komunikačních technologií;
- pracovat s běžným základním a aplikačním programovým vybavením;
- učit se používat nové aplikace;
- komunikovat elektronickou poštou a využívat další prostředky online a offline komunikace;
- získávat informace z otevřených zdrojů, zejména pak s využitím celosvětové sítě Internet;
- pracovat s informacemi z různých zdrojů nesenými na různých médiích (tištěných, elektronických, audiovizuálních), a to i s využitím prostředků informačních a komunikačních technologií;
- uvědomovat si nutnost posuzovat rozdílnou věrohodnost různých informačních zdrojů a kriticky přistupovat k získaným informacím, být mediálně gramotní.

Průřezová témata

Občan v demokratické společnosti

K odpovědnému a demokratickému občanství je třeba mít dostatečně rozvinuté klíčové kompetence (komunikativní kompetence, personální a sociální kompetence, kompetence k řešení problémů a k práci s informacemi,...), proto je jejich rozvíjení při výchově k demokratickému občanství velmi významné.

Člověk a životní prostředí

Udržitelný rozvoj patří mezi priority EU včetně naší republiky. Nezbytným předpokladem jeho realizace je příprava budoucí generace k myšlení a jednání v souladu s principy udržitelného rozvoje, k vědomí odpovědnosti za udržení kvality životního prostředí a jeho jednotlivých složek a k úctě k životu ve všech jeho formách.

Environmentální vzdělávání a výchova poskytuje žákům znalosti a dovednosti potřebné pro pochopení principu udržitelnosti, podněcuje aktivní integrovaný přístup k realitě a ovlivňuje etické vztahy k prostředí. V souvislosti s jejich odborným vzděláváním poukazuje na vlivy pracovních činností na prostředí a zdraví a využívání moderní techniky a technologie v zájmu udržitelnosti rozvoje.

Člověk a svět práce

Jedním ze základních cílů vymezených tímto rámcovým vzdělávacím programem je příprava takového absolventa, který má nejen určitý odborný profil, ale který se díky němu dokáže také

úspěšně prosadit na trhu práce i v životě.

Průřezové téma Člověk a svět práce doplňuje znalosti a dovednosti žáka získané v odborné složce vzdělávání o nejdůležitější poznatky a dovednosti související s jeho uplatněním ve světě práce, které by mu měly pomoci při rozhodování o další profesní a vzdělávací orientaci, při vstupu na trh práce a při uplatňování pracovních práv.

Informační a komunikační technologie

Jedním z nejvýznamnějších procesů, probíhajících v současnosti v ekonomicky vyspělých zemích, je budování tzv. informační společnosti. Informační společnost je charakterizována podstatným využíváním digitálního zpracování, přenosu a uchování informací.

Technologickou základnou této proměny je využívání prvků moderních informačních a komunikačních technologií. Dovednosti v oblasti informačních a komunikačních technologií mají podpůrný charakter ve vztahu ke všem složkám kurikula. Cílem je naučit žáky používat základní a aplikační programové vybavení počítače, a to nejen pro účely uplatnění se v praxi, ale i pro potřeby dalšího vzdělávání. Rovněž je důležité naučit žáky pracovat s informacemi a s komunikačními prostředky. Je zřejmé, že s rozvojem vzdělávání v informačních a komunikačních technologiích na základní škole bude úkolem střední školy mj. vyrovnání úrovně připravenosti žáků na určitý standard a poskytování hlubšího vzdělání v závislosti na potřebách jednotlivých oborů vzdělání.

Přehled vzdělávacích oblastí tvoří:

Jazykové vzdělávání a komunikace

Společenskovední vzdělávání

Přírodovědné vzdělávání

Matematické vzdělávání

Estetické vzdělávání

Vzdělávání pro zdraví

Vzdělávání v informačních a komunikačních technologiích

Společným úsilím všech pedagogů na škole je možno bez dalšího schvalování vytvořit ucelený Školní vzdělávací program pro odborné vzdělávání, podporující pedagogickou autonomii s ohledem na potřeby žáků. Učitelé už tak nejsou vázáni na tradiční „osnovy“, kterých se musí držet, protože učitel v plánech nepopisuje, „co má probrat“, ale popisuje, jaké dovednosti mají jeho žáci mít. Lze tedy velmi snadno některé méně podstatné pasáže látky vynechat či zredukovat za účelem splnění základních cílů výuky nebo naopak některý přínosný projekt prodloužit.

3.2 ŠVP pro odborné vzdělávání

Zásady tvorby školního vzdělávacího programu (ŠVP)

Školní vzdělávací program je stěžejním pedagogickým dokumentem školy, na jehož základě škola realizuje vzdělávání v daném oboru vzdělání. Je povinnou součástí dokumentace školy.

Tvorba ŠVP je plně v kompetenci ředitele školy, který je odpovědný jak za kvalitu ŠVP, tak za úroveň jeho realizace. ŠVP musí být zpřístupněn veřejnosti. Musí být zpracován:

- v souladu s příslušným RVP a s platnou legislativou;
- komplexně, tzn. že vymezí požadované kompetence absolventa, výsledky a obsah vzdělávání, didaktické postupy uplatňované při realizaci školního vzdělávacího programu a personální, materiální a organizační podmínky nezbytné k dosažení stanovených cílů vzdělávání v daném vzdělávacím programu včetně spolupráce se sociálními partnery při realizaci programu v denní formě vzdělávání;
- pro celé období vzdělávání (všechny ročníky), popř. všechny nabízené formy vzdělávání nebo odborná zaměření;
- tak, aby byl přehledný a poskytoval všechny potřebné informace o vzdělávání v daném programu a aby umožňoval posoudit soulad s RVP;
- tak, aby vytvářel podmínky pro uplatnitelnost absolventů na trhu práce, zvláště v regionu školy, a pro jejich osobnostní rozvoj a připravenost celoživotně se vzdělávat;
- tak, aby vytvářel podmínky i pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, žáků mimořádně nadaných nebo žáků dospělých.

Struktura ŠVP

ŠVP obsahuje tyto části:

- úvodní identifikační údaje;
- název a adresa školy, zřizovatel;
- název školního vzdělávacího programu;
- kód a název oboru vzdělání;
- stupeň poskytovaného vzdělání;
- délka a forma vzdělávání;
- platnost ŠVP od (datum), podpis ředitele, razítko školy.

- profil absolventa;

Profil absolventa poskytuje informace (zaměstnavatelům a úřadům práce, zájemcům o vzdělávání, institucím profesního poradenství aj. zájemcům) o odborných a osobnostních kvalitách absolventa a pracovních činnostech, pro které bude připravován. Odvíjí se od něj koncepce a obsah celého vzdělávacího programu. Specifikuje kompetence absolventa a výsledky vzdělávání vymezené v RVP z hlediska záměrů školy.

- charakteristiku vzdělávacího programu;

Informace obsažené v charakteristice vzdělávacího programu jsou důležité zejména pro ty, kteří se aktivně podílejí na realizaci programu (tj. pro učitele), ale i pro nadřízené orgány nebo veřejnost a zájemce o vzdělávání. Blíže objasňuje celkové pojetí vzdělávání v daném programu, vyjadřující charakter pedagogické koncepce, kterou škola hodlá uskutečňovat. Dále popisuje organizaci výuky, realizaci praktického vyučování, klíčových kompetencí, průřezových témat a dalších vzdělávacích a mimo vyučovacích aktivit podporujících záměr školy v daném ŠVP. Charakterizuje způsob a kritéria hodnocení žáků. Stanoví podmínky přijímání ke vzdělávání včetně předpokladů zdravotní způsobilosti, charakterizuje organizaci, formu a obsah přijímacího řízení, kritéria přijetí žáka ke vzdělávání. Charakterizuje obsah a formu závěrečné zkoušky nebo profilové části maturitní zkoušky. Uvádí také, ke kterým volitelným zkouškám společné části maturitní zkoušky bude škola žáky připravovat. V ŠVP pro denní formu vzdělávání charakterizuje přístupy ke vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků mimořádně nadaných. Charakteristika se zpracovává pro každou nabízenou formu vzdělávání.

- učební plán;

Zpracovává se samostatně pro každou nabízenou formu vzdělávání.

Obsahuje formou tabulky výčet všech vyučovacích předmětů, popř. modulů, jejich hodinovou dotaci a rozvržení do ročníků, celkové počty vyučovacích hodin (za studium, týdně, v ročníku apod. podle formy vzdělávání) i další aktivity školy, které jsou závaznou součástí vzdělávání (např. sportovně výchovné aj. kurzy, projektové vyučování, odborná praxe). Stanoví závaznost vyučovacích předmětů/modulů jejich rozdělením na povinné, volitelné a nepovinné, formu a podíl praktického vyučování. Součástí učebního plánu je rozvržení týdnů ve školním roce a, je-li to potřebné, také poznámky, ve kterých škola objasní některé obsahové a organizační aspekty učebního plánu a výuky. Názvy vyučovacích předmětů škola odvodí od vzdělávacích oblastí a obsahových okruhů vymezených v RVP (od kurikulárních rámců), popř. si stanoví vlastní název. Název předmětu musí být v souladu s jeho obsahem.

- přehled rozpracování obsahu vzdělávání v RVP do ŠVP;

Přehled, zpracovaný nejlépe formou tabulky, ukazuje, jak škola rozpracovala obsah vzdělávání vymezený v kurikulárních rámcích a v časovém rozvržení obsahu vzdělávání do vyučovacích předmětů a jejich hodinových dotací, popř. i do dalších vzdělávacích aktivit.

- učební osnovy pro všechny předměty uvedené v učebním plánu nebo vzdělávací moduly, popř. i ukázkou žakovského projektu na podporu rozvoje klíčových kompetencí;

Vyjadřují výsledky a obsah vzdělávání v jednotlivých vyučovacích předmětech, a to v souladu s RVP, profilem absolventa ŠVP, hodinovou dotací o předmětu a se vzdělávacími potřebami a možnostmi žáků (včetně žáků vyžadujících speciální přístup, žáků mimořádně

nadaných a žáků dospělých).

Učební osnovy obsahují:

- Název vyučovacího předmětu a počet hodin výuky (v souladu s učebním plánem).
- Pojetí vyučovacího předmětu (preambuli), tj. popis obecných cílů a didaktického pojetí předmětu, přínos k realizaci klíčových kompetencí, průřezových témat a mezipředmětových vztahů, popis metod a forem výuky preferovaných v daném předmětu a způsobu hodnocení žáků.
- Předpokládané výsledky vzdělávání v daném vyučovacím předmětu a jim odpovídající vzdělávací obsah (učivo), jejich rozvržení do ročníků.
 - popis materiálního a personálního zajištění výuky v daném ŠVP a oboru vzdělání (nikoli obecný popis materiálních podmínek školy);
 - charakteristiku spolupráce se sociálními partnery při realizaci daného ŠVP (MŠMT, 2008).

B. PRAKTICKÁ ČÁST

4 Cíl výzkumu

- Porovnání a zhodnocení profesních činností učitelů praktického vyučování a odborného výcviku na SŠ, SOŠ.
- Zhodnocení interakčního stylu učitelů.

Dílčí cíle

Zjistit a vyhodnotit:

- úroveň vykonávaných činností,
- které z osmi dimenzí interakčního stylu učitelé nejvíce preferují,
- jaká je spokojenost učitelů z vykonávané práce,
- jak jsou učitelé spokojeni s platovým ohodnocením,
- která z uvedených škol získala nejlepších výsledků.

4.1 Pracovní hypotézy

1. Učitelé všech tří škol jsou spokojeni s profesí učitele, nedali by přednost jinému povolání .
2. S platovým ohodnocením své práce jsou učitelé spokojeni.
3. Učitelé se aktivně podílejí na tvorbě ŠVP .
4. Učitelé nemají žádné zkušenosti s tvorbou projektů předkládaných v rámci operačních programů EU.
5. Zvyšování kvalifikace učitelé OV nepovažují za důležité, hlavní je dlouholetá praxe spojená s profesními znalostmi a dovednostmi.
6. Většina učitelů OV nemá vysokoškolské vzdělání.
7. Spolupráce s učiteli odborných předmětů je na velmi dobré úrovni.
8. Učitelé jsou důslední a pečliví při vedení pedagogické dokumentace, která je jednou z nejdůležitějších činností učitele.
9. Učitelé pravidelně zařazují do výchovně-vzdělávacího procesu výuku na učebnách tzv. konzultace a intenzivně se věnují individuálně slabším žákům.
10. Tematické plány vypracovávají učitelé převážně samostatně, ne kolektivně.
11. Učitelé se aktivně podílejí na přípravě žáků pro soutěže odborných znalostí a dovedností.
12. Porady jsou pro učitele efektivní a jsou přínosem pro jejich profesní růst.
13. Učitelé při své práci velmi málo využívají informačních a komunikačních technologií.
14. Učitelé pravidelně dělají evaluační vyhodnocení znalostí a dovedností u žáků.
15. V interakčním stylu učitelé dominují v organizačních schopnostech, vedou k zodpovědnosti, ale zároveň jsou nespokojeni a málo přisní.

4.2 Respondenti

Základní soubor výzkumu tvořili učitelé praktického vyučování a odborného výcviku SŠ a SOŠ ze vsetínského okresu. Byly vybrány 3 školy:

1. Střední škola obchodu a služeb Vsetín

Horní náměstí 50, Vsetín

- výzkumný vzorek tvořilo 8 učitelů

2. Střední odborná škola Josefa Sousedíka Vsetín

Benátky 1779, Vsetín

- výzkumný vzorek tvořilo 11 učitelů

3. Integrovaná střední škola - Centrum odborné přípravy a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky

Palackého 239/49, Valašské Meziříčí

- výzkumný vzorek tvořilo 13 učitelů

Ředitelé vybraných škol byli požádáni o možnost provedení zkoumání. Ve všech případech jsem se setkala s velkou ochotou spolupracovat. Při osobním střetnutí jsem jim vysvětlila záměr výzkumu. Celkově bylo osloveno 32 učitelů.

Prostřednictvím prvního dotazníku „Profesní činnosti“ bylo cílem zjistit postoje učitelů k problematice kvality vykonávaných profesních činností na dané škole.

Prostřednictvím druhého dotazníku „ Interakční styl učitele“ bylo cílem zjistit relativně trvalou charakteristiku učitele.

4.3 Interpretace výsledků

V prvním dotazníku „Profesní činnosti“ respondenti odpovídali na 21 uzavřených otázek, které nabízely volbu mezi dvěma až třemi možnými odpověďmi. Při zpracování výsledků u každé otázky byla použita tabulka, kde byly odpovědi učitelů zaznamenány v množství i v %. Pod každou tabulkou je uveden příslušný graf výsledků . U každé otázky je stručné vyhodnocení zjištěných výsledků. Strukturu tohoto dotazníku jsem vypracovala samostatně, není použit z žádného zdroje.

K zjištění a vyhodnocení interakčního stylu u každého učitele byl použit dotazník s bodovou škálou 0-4, pomocí které se hodnotí jednotlivé dimenze. Dotazník hodnotí 8 dimenzí.

Zjištěné výsledky jsou souhrnné, ale i jednotlivé, za každou školu zvlášť.

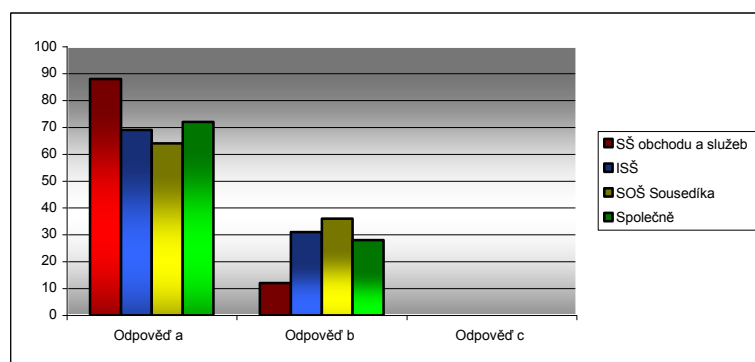
Tento dotazník byl použit z uvedeného zdroje (GAVORÁ, 2005).

Otázka č.1 – Kdybyste se mohl(a) se svými současnými zkušenostmi vrátit na začátek a rozhodoval(a) se znovu, zvolil(a) byste si opět povolání učitele?

Z níže uvedeného grafu vyplývá, že povolání učitele by si opět zvolili z 32 dotazovaných 23 učitelé. Odpověď „nevím“ uvedlo 9 učitelů. Nejvíce spokojeni se svou profesí jsou učitelé SŠ obchodu a služeb, což je 88%. Nejmenší spokojenost – 64% je u učitelů SOŠ J. Sousedíka.

Otázka č.1	odpověď a	%	odpověď b	%	odpověď c	%
SŠ obchodu a služeb	7	88	1	12	0	0
ISS	9	69	4	31	0	0
SOŠ Sousedíka	7	64	4	36	0	0
Společně	23	72	9	28	0	0

- a) ano
- b) nevím
- c) ne

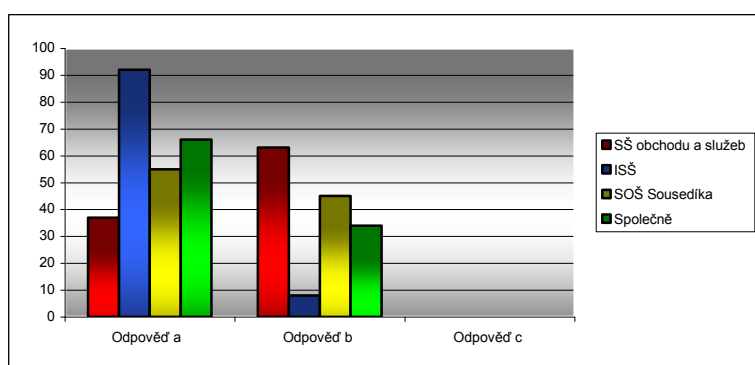

Otázka č.2 - Dokážete udělat důležité rozhodnutí, aniž byste se museli radit s jinými? (např. kázeňské opatření..)

Z grafu vyjadřujícího samostatnost učitelů při důležitých rozhodnutích je patrné, že 21 učitel je při rozhodování samostatný. Jen 11 učitelů se potřebuje při svých rozhodnutích s někým poradit. Velmi dobrého výsledku dosáhli učitelé ISS, 92% dotázaných jsou si jisti svým rozhodnutím.

	odpověď	%	odpověď	%	odpověď	%
Otázka č.2	a		b		c	
SŠ obchodu a služeb	3	37	5	63	0	0
ISS	12	92	1	8	0	0
SOŠ Sousedíka	6	55	5	45	0	0
Společně	21	66	11	34	0	0

- a) ano
b) někdy
c) ne

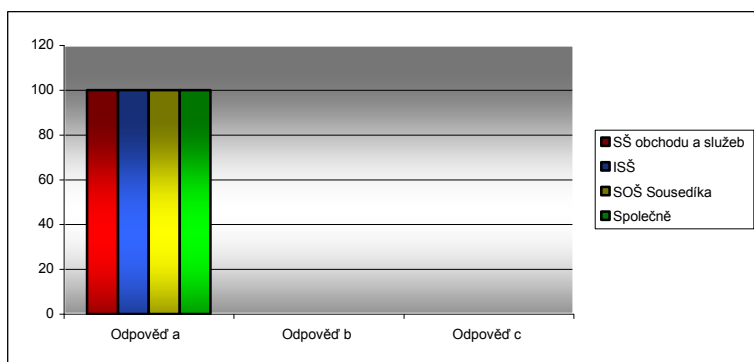

Otázka č.3 - Rozhodujete o způsobu vlastní práce?

Na tuto otázku odpověděli učitelé všech tří škol shodně. 100% všichni rozhodují o způsobu vlastní práce.

	odpověď	%	odpověď	%	odpověď	%
Otázka č.3	a		b		c	
SŠ obchodu a služeb	8	100	0	0	0	0
ISS	13	100	0	0	0	0
SOŠ Sousedíka	11	100	0	0	0	0
Společně	32	100	0	0	0	0

- a) ano
b) málo
c) vůbec ne

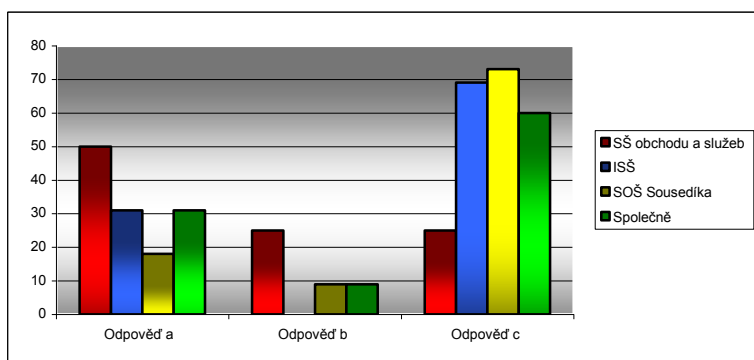

Otázka č.4 - Vysokoškolské vzdělání

Ze všech odpovědí vyplývá, že 10 učitelů má vysokoškolské vzdělání, což činí 31%. Toto vzdělání má nejvíce učitelů na SŠ obchodu a služeb – 50%, ISŠ 31% a SOŠ 18%.

Otázka č.4	odpověď a	%	odpověď b	%	odpověď c	%
SŠ obchodu a služeb	4	50	2	25	2	25
ISŠ	4	31	0	0	9	69
SOŠ Sousedíka	2	18	1	9	8	73
Společně	10	31	3	9	19	60

- a) mám vystudováno
- b) studuji nyní
- c) nemám vystudováno

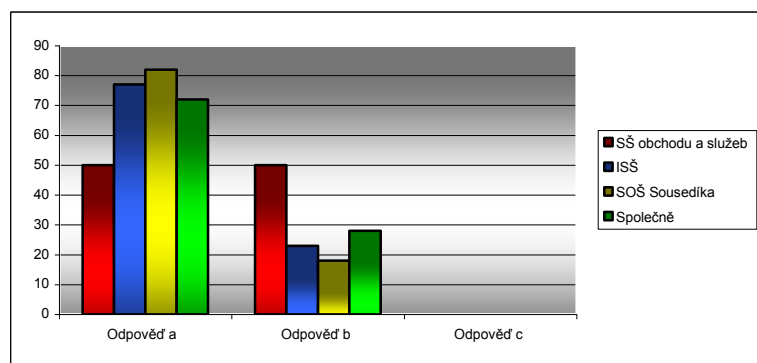

Otázka č.5 - Absolvoval(a) jste v posledních 12 měsících nějaká školení - výcvik související s vaší prací?

Co se týká dalšího vzdělávání pedagogů, nejlepšího výsledku dosáhli učitelé SOŠ J.Sousedíka, kteří se zúčastnili školení z 82%. Nejméně aktivní v této oblasti jsou učitelé SŠ obchodu a služeb s účastí 50%. Z celkového počtu dotázaných se školení v posledních 12 měsících zúčastnili 23 učitelé.

	odpověď a	%	odpověď b	%	odpověď c	%
Otázka č.5						
SŠ obchodu a služeb	4	50	4	50	0	0
ISS	10	77	3	23	0	0
SOŠ Sousedíka	9	82	2	18	0	0
Společně	23	72	9	28	0	0

- a) ano
b) ne

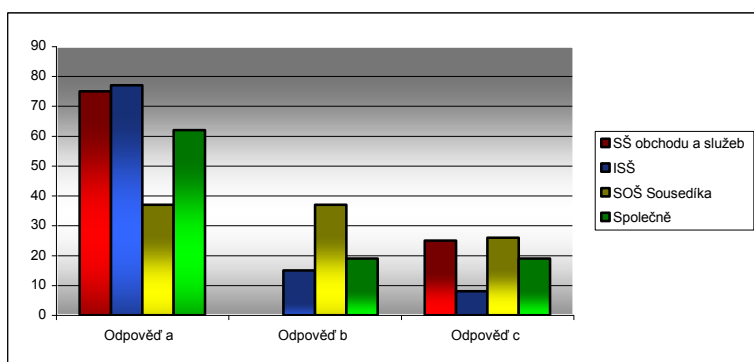
Otázka č.6 – Podílel(a) jste se na tvorbě ŠVP?

Z níže uvedeného grafu vidíme , že na tvorbě ŠVP se nejvíce podíleli učitelé ISS – 77%, nepatrně méně učitelé SŠ obchodu a služeb – 75%. Učitelé SOŠ J. Sousedíka s realizací ŠVP pomáhali jen z 37%.

Z celkového počtu učitelů pracovalo na tvorbě ŠVP 20 učitelů, což je 62%.

Otázka č.6	odpověď	%	odpověď	%	odpověď	%
	a		b		c	
SŠ obchodu a služeb	6	75	0	0	2	25
ISSŠ	10	77	2	15	1	8
SOŠ Sousedíka	4	37	4	37	3	26
Společně	20	62	6	19	6	19

- a) ano
b) velmi málo
c) ne

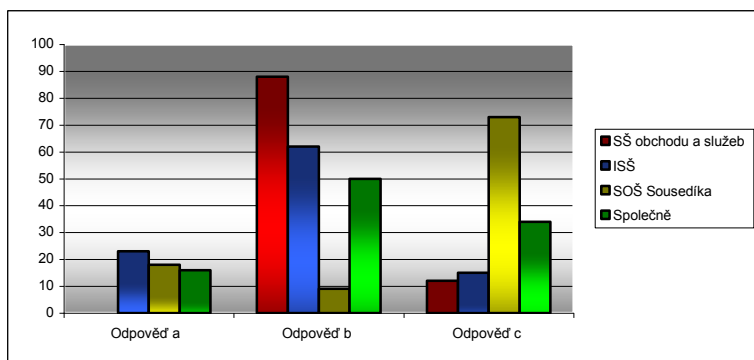

Otázka č.7 – Změnil(a) jste výrazněji své vyučovací metody a postupy z důvodu nového ŠVP?

Z grafu vyplývá, že z celkového počtu 5 dotázaných učitelů změnilo výrazněji své vyučovací metody a postupy podle nového ŠVP 16 učitelů nepatrně a 11 učitelů vyučovací metody a postupy nezměnilo vůbec. Nejvíce změn udělali učitelé ISSŠ – 23%, učitelé SOŠ – 18% a učitelé SŠ obchodu a služeb neudělali žádné výraznější změny .

Otázka č.7	odpověď	%	odpověď	%	odpověď	%
	a		b		c	
SŠ obchodu a služeb	0	0	7	88	1	12
ISSŠ	3	23	8	62	2	15
SOŠ Sousedíka	2	18	1	9	8	73
Společně	5	16	16	50	11	34

- a) ano
- b) nepatrně
- c) ne

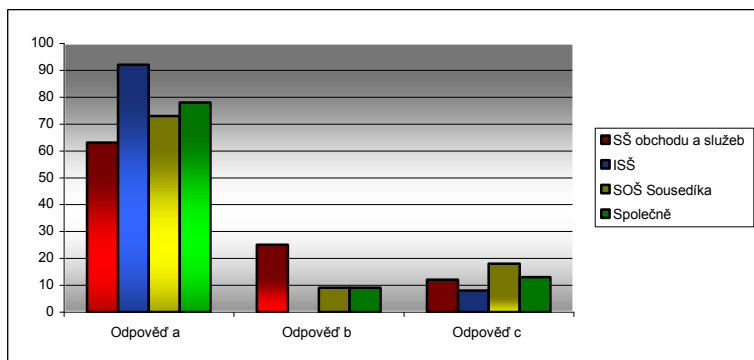

Otázka č.8 – Podílel(a) jste se na přípravě žáků pro soutěže odborných znalostí a dovedností?

Na přípravě žáků se nejvíce podílejí učitelé ISS – 92%. Nejméně aktivní jsou učitelé SŠ obchodu a služeb – 63%. Z 32 učitelů se 25 podílí na přípravě žáků pro odborné soutěže.

	odpověď a	%	odpověď b	%	odpověď c	%
Otázka č.8						
SŠ obchodu a služeb	5	63	2	25	1	12
ISS	12	92	0	0	1	8
SOŠ Sousedíka	8	73	1	9	2	18
Společně	25	78	3	9	4	13

- a) ano
- b) velmi málo
- c) ne

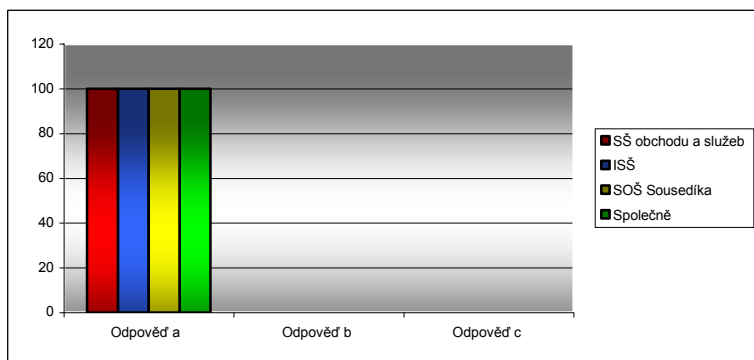

Otázka č.9 - Zařazujete do výchovně vzdělávacího procesu pravidelně exkurzi? (Kolikrát za rok?)

Na tuto otázku odpověděli učitelé všech tří škol shodně. 100% všichni pravidelně zařazují exkurzi do VVP. Nejčastěji uskutečňují exkurzi učitelé ISŠ, v průměru 3x ročně. Nejméně učitelé SOŠ J. Sousedíka – 1x za rok. Učitelé SŠ obchodu služeb 2x za rok.

Otázka č.9	odpověď a	%	odpověď b	%	odpověď c	%
SŠ obchodu a služeb	8	100	0	0	0	0
ISŠ	13	100	0	0	0	0
SOŠ Sousedíka	11	100	0	0	0	0
Společně	32	100	0	0	0	0

- a) ano
- b) ne

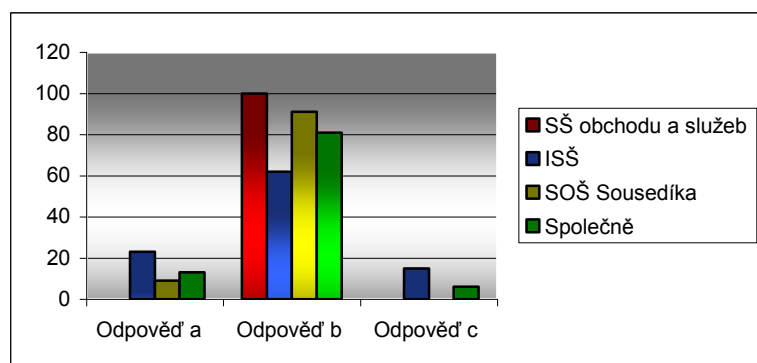

Otázka č.10 – Kolikrát za měsíc jsou u vás porady pro učitele praktického úseku?

Porady pro učitele jsou nejčastěji organizovány 1x za měsíc, což je 81% ze všech dotazovaných.

Otázka č.10	odpověď	%	odpověď	%	odpověď	%
	a		b		c	
SŠ obchodu a služeb	0	0	8	100	0	0
ISŠ	3	23	8	62	2	15
SOŠ Sousedíka	1	9	10	91	0	0
Společně	4	13	26	81	2	6

- a) 1x za 14 dnů
- b) 1x za měsíc
- c) 1x za 3 měsíce

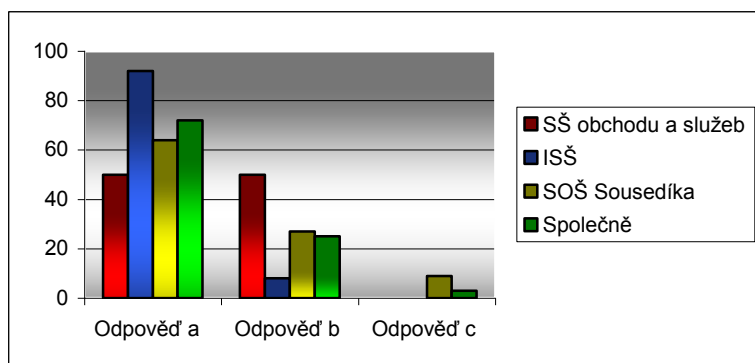

Otázka č.11 - Jsou pro vás tyto porady vždy přínosem ?

Největším přínosem jsou porady pro učitele na ISŠ – 92%, nejmenším přínosem jsou pro učitele SŠ obchodu a služeb – 50%. Z celkového počtu odpověděli 23 učitelé, že jsou porady přínosem, 8 odpovědělo „většinou ne“ a 1 odpověděl „nejsou přínosem“.

Otázka č.11	odpověď	%	odpověď	%	odpověď	%
	a		b		c	
SŠ obchodu a služeb	4	50	4	50	0	0
ISŠ	12	92	1	8	0	0
SOŠ Sousedíka	7	64	3	27	1	9
Společně	23	72	8	25	1	3

- a) ano
- b) většinou ne
- c) ne

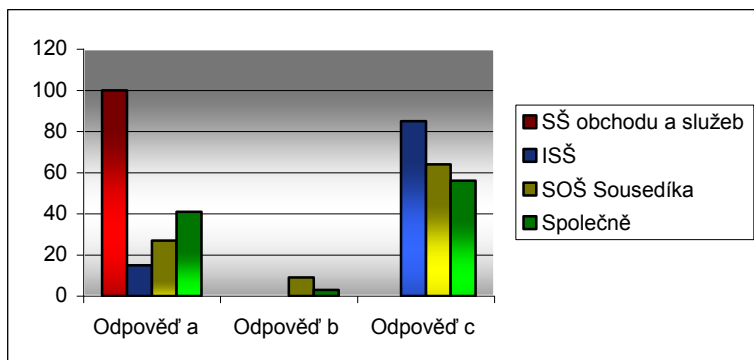

Otázka č.12 - Provádíte evaluaci vyhodnocení výsledků žáků – v %, grafem?

Evaluaci v %, grafem provádí učitelé uvedených tří škol z 41%, a to 2x za školní rok. Nejdůslednější jsou učitelé SŠ obchodu a služeb – 100%, naopak ISŠ evaluaci provádí jen z 15%.

Otázka č.12	odpověď a	%	odpověď b	%	odpověď c	%
SŠ obchodu a služeb	8	100	0	0	0	0
ISŠ	2	15	0	0	11	85
SOŠ Sousedíka	3	27	1	9	7	64
Společně	13	41	1	3	18	56

- a) ano - 2x za školní rok
- b) ano - 1x za školní rok
- c) ne

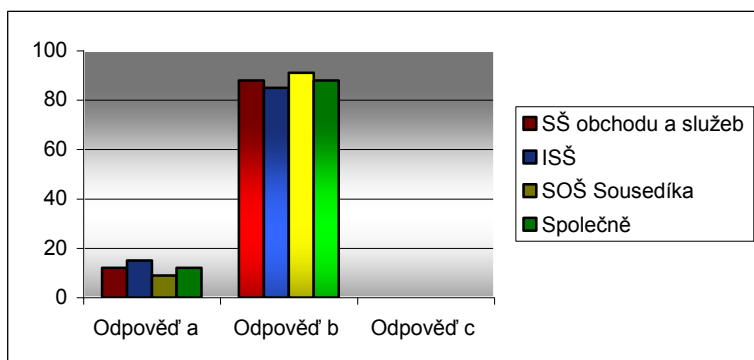

Otázka č.13 - Máte svou pedagogickou dokumentaci v pořádku? (Absence žáků, hodnocení a zapisování známek do ŽK, SP, deník OV...)

Pedagogickou dokumentaci mají vždy v pořádku jen 4 učitelé z celkového počtu, 28 učitelů odpovědělo většinou ano, což je 88%. Vedení pedagogické dokumentace je u učitelů tří škol na stejné úrovni.

	odpověď a	%	odpověď b	%	odpověď c	%
Otázka č.13						
SŠ obchodu a služeb	1	12	7	88	0	0
ISS	2	15	11	85	0	0
SOŠ Sousedíka	1	9	10	91	0	0
Společně	4	12	28	88	0	0

- a) vždy
- b) většinou ano
- c) ne

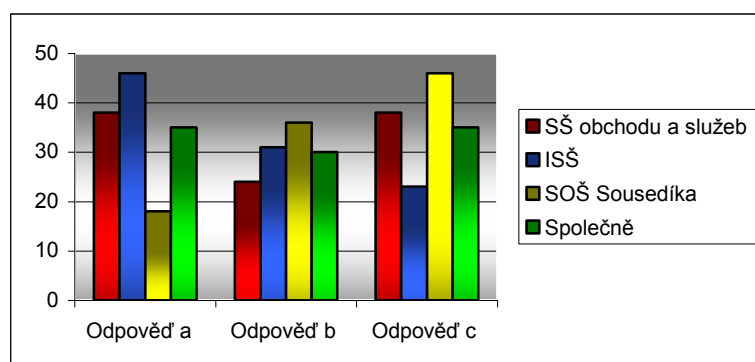

Otázka č.14 - Tématické plány vypracováváte...

Tématické plány vypracovávají učitelé z 35% samostatně, z 30% kolektivně a z 35% s pomocí nadřízeného. Nejvíce samostatní v této činnosti jsou učitelé ISS – 46%.

	odpověď	%	odpověď	%	odpověď	%
Otázka č.14	a		b		c	
SŠ obchodu a služeb	3	38	2	24	3	38
ISS	6	46	4	31	3	23
SOŠ Sousedíka	2	18	4	36	5	46
Společně	11	35	10	30	11	35

- a) samostatně
- b) kolektivně
- c) s pomocí vedoucího učitele/učitelky praktického vyučování

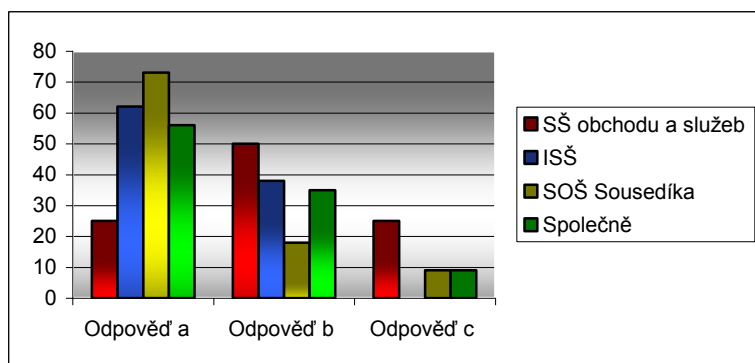

Otázka č.15 - Spolupracujete s učiteli odborných předmětů?

Z níže uvedeného grafu vidíme, že nejlepší spolupráci s učiteli odborných předmětů mají učitelé SOŠ J. Sousedíka – 73% a ISS – 62%. Velmi malá spolupráce mezi učiteli je na SŠ obchodu a služeb – 50%, a dokonce z 25% není spolupráce žádná.

	odpověď	%	odpověď	%	odpověď	%
Otázka č.15	a		b		c	
SŠ obchodu a služeb	2	25	4	50	2	25
ISS	8	62	5	38	0	0
SOŠ Sousedíka	8	73	2	18	1	9
Společně	18	56	11	35	3	9

- a) ano
- b) velmi málo
- c) ne

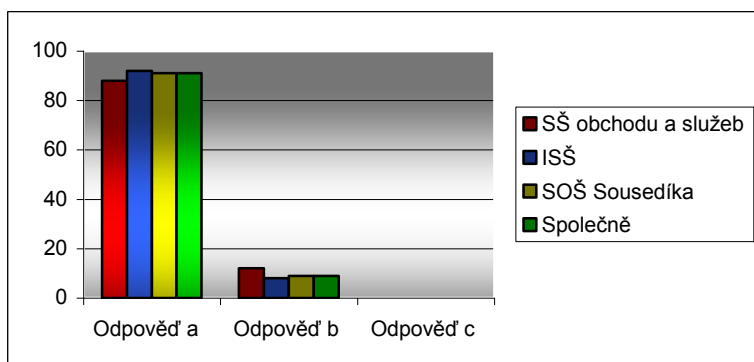

Otázka č.16 - Věnujete se individuálně prospěchově slabším žákům?

Z celkového počtu učitelů odpovědělo 29 učitelů, že se věnují individuálně prospěchově slabším žákům, 3 učitelé odpověděli, že se věnují jen velmi málo. V této činnosti jsou všechny tři školy skoro na stejné úrovni.

	odpověď a	%	odpověď b	%	odpověď c	%
Otázka č.16						
SŠ obchodu a služeb	7	88	1	12	0	0
ISS	12	92	1	8	0	0
SOŠ Sousedíka	10	91	1	9	0	0
Společně	29	91	3	9	0	0

- a) ano
- b) velmi málo
- c) ne

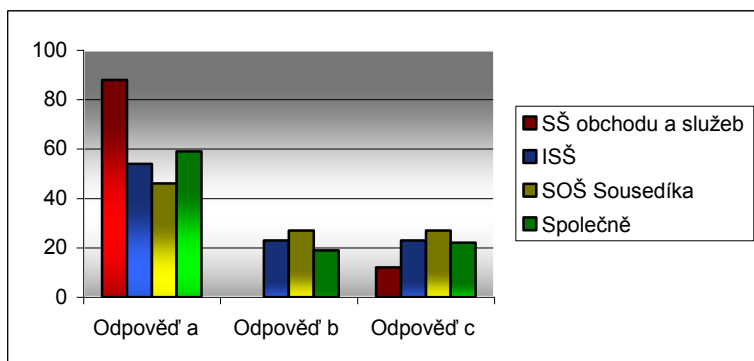

Otázka č.17 - Provádíte v odborném výcviku výuku na učebnách, tzv. konzultace?

Nejčastěji provádí výuku na učebnách učitelé SŠ obchodu a služeb – 88% a nejméně SOŠ J. Sousedíka – 46%. Z celkového počtu odpovědělo 19 učitelů, že uskutečňují konzultace, 6 odpovědělo, že velmi málo a 7 odpovědělo, že konzultace nedělají vůbec.

	odpověď a	%	odpověď b	%	odpověď c	%
Otázka č.17						
SŠ obchodu a služeb	7	88	0	0	1	12
ISŠ	7	54	3	23	3	23
SOŠ Sousedíka	5	46	3	27	3	27
Společně	19	59	6	19	7	22

- a) ano
- b) velmi málo
- c) ne

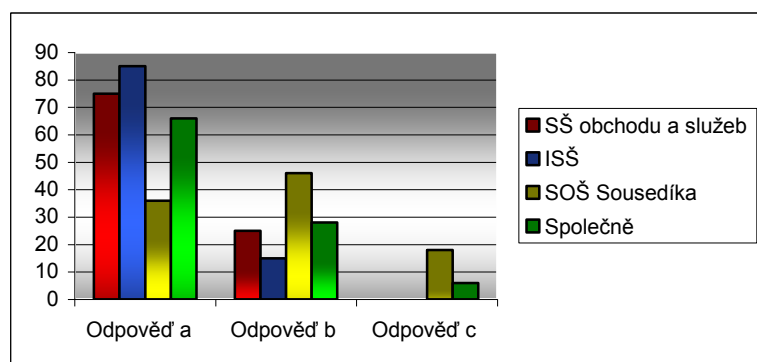

Otázka č.18 - Využíváte při své práci PC, internet, dataprojektor... ?

Využívání informačních a komunikačních technologií učiteli ISS a SŠ obchodu a služeb je na velmi dobré úrovni: 75 – 85%, učitelé SOŠ J. Sousedíka je využívají jen z 36%. Z celkového počtu učitelů moderní technologii využívá 21 učitel, 9 učitelů velmi málo a 2 učitelé vůbec ne.

	odpověď	%	odpověď	%	odpověď	%
Otázka č.18	a		b		c	
SŠ obchodu a služeb	6	75	2	25	0	0
ISS	11	85	2	15	0	0
SOŠ Sousedíka	4	36	5	46	2	18
Společně	21	66	9	28	2	6

- a) ano
- b) velmi málo
- c) ne

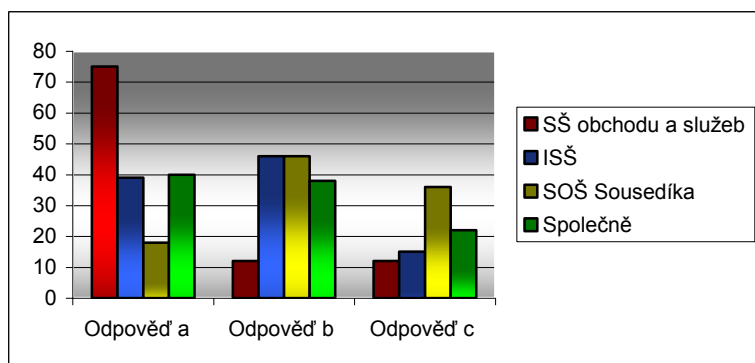

Otázka č.19 - Děláte si písemnou přípravu?

Písemnou přípravu nejvíce dělají učitelé SŠ obchodu a služeb – 75%, nejmenší písemná příprava je u učitelů SOŠ J. Sousedíka – 18%. Ze všech dotázaných písemnou přípravu dělá 13 učitelů, 12 učitelů velmi málo a 7 učitelů přípravu nepíše vůbec.

	odpověď	%	odpověď	%	odpověď	%
Otázka č.19	a		b		c	
SŠ obchodu a služeb	6	75	1	12	1	12
ISS	5	39	6	46	2	15
SOŠ Sousedíka	2	18	5	46	4	36
Společně	13	40	12	38	7	22

- a) ano
- b) velmi málo
- c) ne

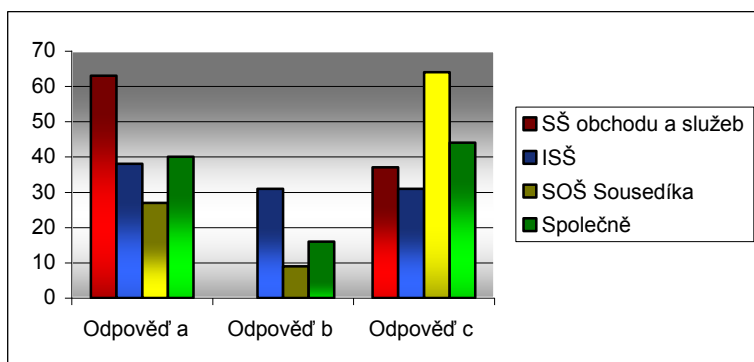

Otázka č.20 - Podílel/a jste se na tvorbě projektu pro vaši školu?

Z níže uvedeného grafu vidíme, že učitelé SŠ obchodu a služeb se nejvíce podíleli na tvorbě projektu – 63%, naopak v této činnosti jsou nejméně aktivní učitelé SOŠ J. Sousedíka. Ze všech učitelů odpovědělo 13 „ano“, 5 „velmi málo“ a 14 „ne“.

Otázka č.20	odpověď a	%	odpověď b	%	odpověď c	%
SŠ obchodu a služeb	5	63	0	0	3	37
ISS	5	38	4	31	4	31
SOŠ Sousedíka	3	27	1	9	7	64
Společně	13	40	5	16	14	44

- a) ano
- b) velmi málo
- c) ne

Otázka č.21 - Jste spokojen(a) s platovým ohodnocením vaší práce?

Učitelé SŠ obchodu a služeb jsou s platovým ohodnocením spokojeni na 50%.

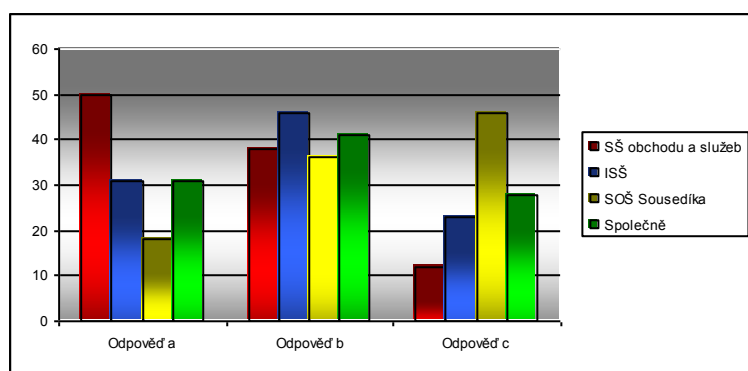
Učitelé ISŠ jsou s platovým ohodnocením spokojeni na 31%.

Učitelé SOŠ J. Sousedíka jsou s platovým ohodnocením spokojeni na 18%.

Z 32 učitelů vyjádřilo 10 učitelů spokojenost, 13 odpovědělo „spíše ne“ a 9 učitelů vyjádřilo nespokojenost.

Otázka č.21	odpověď a	%	odpověď b	%	odpověď c	%
SŠ obchodu a služeb	4	50	3	38	1	12
ISŠ	4	31	6	46	3	23
SOŠ Sousedíka	2	18	4	36	5	46
Společně	10	31	13	41	9	28

- a) ano
- b) spíše ne
- c) ne

4.4 Vyhodnocení výsledků

Z níže uvedené tabulky vyplývá, že nejlepší výsledky v profesních činnostech deklarovali dotazovaní učitelé z Integrované střední školy. Šetření nám ukázalo, znalost učitelů jak postupovat a jednat při rozhodování v důležitých situacích např. při řešení kázeňských opatření u žáků. Samostatnost učitelů při rozhodování byla zjištěna i při práci s tématickými plány. Lze tedy konstatovat osobní profesionalitu a orientaci učitelů v právních předpisech a školských dokumentech.

Tvorba kvalitního a reformě odpovídajícího ŠVP je pro učitele novou a odbornou činností. I v této oblasti učitelé pochopili, že vlastní vzdělávací program je pro školu přínosem a aktivně se zapojili při jeho realizaci a následných změnách v edukačním procesu.

Pracovní porady představují důležitý nástroj vedení lidí, protože jsou nezbytné pro orientaci pracovníků, komunikaci, předávání informací a znalostí, řešení problémů, ale i pro vytváření osobních kontaktů. Výsledky ukázaly, že s organizací porad jsou učitelé spokojeni, je budován a rozvíjen jejich profesní a osobnostní růst.

Zpětnou informaci o kvalitě předávaných znalostí a dovedností žákům, poskytují učitelům plánované „soutěže odborných znalostí a dovedností“. I zde byla vyhodnocena velmi aktivní účast učitelů s žáky na těchto soutěžích.

Informační a komunikační technologie již v dnešní době pronikají prakticky do všech oborů a činností. Je nutné, aby učitelé efektivně využívali tyto prostředky v běžném každodenním životě. Šetřením bylo zjištěno, že si učitelé uvědomují potřebu pracovat s těmito prostředky při výkonu svého povolání a stávají se nezbytnou součástí výuky.

Nepatrné nedostatky v práci učitelů byly zjištěny v těchto oblastech - spolupráce s učiteli odborných předmětů, v práci na projektech, v oblasti dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, v písemné přípravě učitelů.

V hodnocení školy v oblasti výsledků vzdělávání žáků bylo zjištěno, že tuto činnost učitelé provádějí málo. Výkony žáků by měly být hodnoceny podle jasně stanovených, srozumitelných kritérií. Evaluace je spojena s hodnocením dosažených výsledků na konci určitého většího celku – období. Vedení školy by mělo znát vyhodnocení výsledků, na jaké úrovni žáci zvládli učivo v daných předmětech.

Výsledky učitelů ze SŠ obchodu a služeb nám ukázaly důslednost jejich práce. Týká se, poctivé písemné přípravy na výuku a pravidelně prováděných konzultací na učebnách. Na velmi kvalitní úrovni jsou vykonávané činnosti, které se zaměřují na zpracování nových projektů předkládaných v rámci operačních programů EU.

Z vyhodnocených odpovědí respondentů je vidět, že vedení školy má vypracován plán evaluačního hodnocení výsledků žáků, neboť všichni učitelé shodně odpověděli, že pravidelně provádějí tuto činnost.

Z výzkumu dále vidíme, že učitelé jsou málo samostatní v rozhodování a nejsou moc odvážní ke změnám v edukačním procesu podle nově vytvořených ŠVP.

Spolupráce s učiteli odborných předmětů by měla být více podpořena a rozvíjena.

Dále bylo zjištěno, že pro tyto učitele jsou málo efektivní a přínosné porady, což je důvod k nápravě vzájemné komunikace a zkvalitnění práce manažerů i učitelů.

Učitelé by měli více podporovat a motivovat žáky k účasti na soutěžích praktických znalostí a dovedností. Tyto činnosti kladně ovlivňují rozvoj klíčových i odborných kompetencí žáků.

Po dobu výkonu pedagogické činnosti mají učitelé povinnost dalšího vzdělávání, kterým si obnovují, upevňují a doplňují kvalifikaci. Z výsledků šetření vidíme malou účast učitelů na školení nebo jiných formách přípravy za účelem prohloubení kvalifikace.

Velmi pozitivní výsledky byly zaznamenány v oblasti spokojenosti učitelů z vykonávané práce a platového ohodnocení.

Učitelé SOŠ J. Sousedíka mají velmi pozitivní přístup k dalšímu vzdělávání, prohlubování kvalifikace prostřednictvím školení, kurzů, přednášek atd. Aktivně spolupracují s učiteli odborných předmětů, např. při zajišťování exkurzí.

Měli by se více zaměřit na samostatnost při vypracovávání tématických plánů, kde si může každý učitel přizpůsobit hodinovou dotaci k určitému tématickému celku. K efektivnější práci by měli využívat informační a komunikační technologie a spolupracovat na zpracování a zdokonalování ŠVP i projektů operačních programů EU.

Všichni dotazovaní učitelé sami rozhodují o způsobu své vykonávané práce, tzn. organizují a koordinují činnosti žáků, řídí a hodnotí proces učení. Velmi zodpovědně a individuálně přistupují k práci s prospěchově slabšími žáky. Pravidelně zařazují exkurzi do výchovně vzdělávacího procesu, která ilustruje, doplňuje a rozšiřuje žakovu zkušenost. Vedení školní dokumentace, tzn. deník evidence odborného výcviku, kniha úrazů, záznamy o provedených kontrolách, učitelé provádějí velmi důsledně.

Otázka č.	SŠ obchodu a služeb	Integrovaná SŠ	SOŠ J.Sousedíka
1. Profesní spokojenost	+		-
2. Samostatnost	-	+	
3. Rozhodování v práci	+	+	+
4. Vysokoškolské vzděl.	+		-
5. Školení	-		+
6. Tvorba ŠVP		+	-
7. Změny podle ŠVP	-	+	
8. Odborné soutěže	-	+	
9. Exkurze	+	+	+
10. Porady	+	+	+
11. Přínosy z porad	-	+	
12. Evaluační hodnocení	+	-	
13. Dokumentace	+	+	+
14. Vypracovávání TP		+	-
15. Spolupráce s učiteli	-		+
16. Individuální práce	+	+	+
17. Konzultace	+		-
18. Práce na PC,internet	+	+	-
19. Písemná příprava	+		-
20. Práce na projektu	+		-
21. Platové ohodnocení	+		-
Vyhodnocení +	13	12	7
Vyhodnocení -	6	1	9

Znaménko + označuje nejlepší výsledek

Znaménko - označuje nejslabší výsledek

Interakční styl učitelů

V tomto šetření byl zkoumán interakční styl vybraných učitelů výše zmiňovaných škol. V centru hodnocení bylo 32 učitelů, kteří se sami hodnotili. Interakční styl konkrétního učitele byl zmapován pomocí dotazníku obsahujícího škály, na kterých se hodnotí jednotlivé dimenze. Každá škála má pět poloh vyjadřujících frekvenci výskytu činnosti učitele od „nikdy“ po „vždy“. Přidělené body k jednotlivým položkám sečteme pro jednotlivé dimenze a vypočítáme aritmetické průměry. Jejich hodnoty nás přesvědčí, ve kterých dimenzích učitel dominuje.

Jednotlivé dimenze interakčního stylu jsou:

Dimenze	Příklad
Organizátor	Žáky hodně naučí
Pomáhající	Jestliže žáci něčemu nerozumějí, pomůže jim
Chápající	Dokáže pochopit nedostatky žáků
Vede k zodpovědnosti	Dává žákům možnost rozhodovat o věcech třídy
Nejistý	Je váhavý
Nespokojený	Cokoli žáci udělají, nikdy se mu to nelíbí
Kárající	Mívá pichlavé poznámky
Přísný	Vyžaduje od žáků naprosté soustředění

Dimenze interakčního stylu	Položky dotazníku
Organizátor	1, 7, 16, 34, 42, 48, 58, 64
Napomáhající	6, 24, 29, 31, 33, 36, 57, 61
Chápající	2, 4, 8, 12, 14, 17, 43, 46
Vede k zodpovědnosti	9, 21, 25, 35, 40, 49, 53, 59
Nejistý	5, 11, 18, 20, 39, 45, 47
Nespokojený	22, 26, 27, 37, 50, 54, 55, 62
Kárající	10, 13, 15, 19, 28, 41, 44, 51, 52,
Přísný	3, 23, 30, 32, 38, 56, 60, 63

SŠ obchodu a služeb – 8 učitelů

Dimenze interakčního stylu	učitel A	učitel B	učitel C	učitel D	učitel E	učitel F	učitel G	učitel H
Organizátor	3,1	2,6	2,9	3,1	3	2,5	2,6	3,5
Napomáhající	3,6	3,5	2,8	3,5	3,4	3,4	2,6	3,8
Chápající	3,4	3	3,4	3,5	3	3,3	3,5	3,8
Vede k zodpovědnosti	3	2,9	2,8	2,6	2,8	3	2,6	2,3
Nejistý	1,7	1,7	0,9	0,7	1	1,1	0,9	0,3
Nespokojený	1,4	1,5	0,4	0,9	0,5	1,1	0,8	0,9
Kárající	0,6	1,1	0,1	0,6	0,9	0,7	0,8	0,1
Přísný	1,8	1,6	1,4	1,5	2,3	1,8	1,6	2,3

ISŠ – 13 učitelů

Dimenze interakčního stylu	učitel A	učitel B	učitel C	učitel D	učitel E	učitel F	učitel G	učitel H	učitel CH	učitel I	učitel J
Organizátor	3	3,4	3,5	2,9	2,8	3,1	3,1	3,9	2,6	3	2,9
Napomáhající	3,6	3,8	3,5	3,8	2,9	3,6	3,1	4	3,1	3,3	3,5
Chápající	3	3,3	3,1	3,3	2,6	3,1	3	3,8	2,6	3,1	3,3
Vede k zodpovědnosti	2,5	2,9	3,3	2,8	2,4	2,9	3,1	3,4	2,5	3	3,3
Nejistý	0,9	1	0	0,7	1,4	0,9	1,9	0	1	1,1	0,6
Nespokojený	1,4	1,6	1,4	0,9	1,1	1,3	1,1	1,8	1,3	1,5	1,3
Kárající	0,7	0,8	0,7	0,6	1,6	0,3	1,2	0,3	0,8	0,8	0,9
Přísný	2,3	1,4	2,8	2,4	1,4	2,1	2,1	2,8	2,3	2,3	2,1

ISŠ

Dimenze interakčního stylu	učitel A	učitel B
Organizátor	2,6	3,5
Napomáhající	3,6	3,6
Chápající	2,8	3,5
Vede k zodpovědnosti	2,8	3
Nejistý	0,7	0,7
Nespokojený	1	1,3
Kárající	0,6	0,6
Přísný	2,6	2,6

SOŠ J. Sousedíka – 11 učitelů

Dimenze interakčního stylu	učitel A	učitel B	učitel C	učitel D	učitel E	učitel F	učitel G	učitel H	učitel CH	učitel I	učitel J
Organizátor	2,8	3,3	3	2,6	3,1	3,8	3,9	3,5	3,6	3,4	3,8
Napomáhající	3,1	3,9	3,3	2,8	3,3	4	4	4	3,9	3,6	4
Chápající	2,9	3,5	3,3	2,9	2,9	3,8	3,4	3,1	3,5	3,6	3,8
Vede k zodpovědnosti	3,1	3,3	2,9	2,6	3,1	3,5	3,4	2,9	3,1	2,8	3,5
Nejistý	1,4	0,6	1,7	1,6	0,9	1	1,3	0,6	0,9	0,1	0,9
Nespokojený	1,1	1,4	2,3	1,8	1	0,9	1	0,9	1,1	2	1
Kárající	1	1,2	1,6	1,7	1,2	1	1	0,7	0,7	0,8	0,7
Přísný	2,4	2	2	1,8	2,3	2,1	3,4	2	2,3	2	1,4

Souhrnné průměrné výsledky byly následující:

	SŠ obchodu a služeb	ISŠ	SOŠ Sousedíka
Organizátor	2,9	3,1	3,4
Pomáhající	3,3	3,5	3,6
Chápající	3,4	3,1	3,3
Vede zodpovědnosti	2,8	2,9	3,1
Nejistý	1	0,8	1
Nespokojený	0,9	1,3	1,3
Kárající	0,6	0,8	1,1
Přísný	1,8	2,3	2,2

Vyhodnocení šetření

Při porovnání bylo zjištěno, že posuzovaní učitelé ze SŠ obchodu a služeb mají pochopení pro své žáky, dostatečně jim pomáhají. Jsou ale slabšími organizátory a málo vedou žáky k zodpovědnosti. Nízká je nespokojenost, jsou však málo přísní a kárající.

Učitelé Integrované SŠ jsou dobrými organizátory, chápou a pomáhají svým žákům. Z posuzovaných škol jsou nejvíce přísnými učitelé, ale málo jistými a kárajícími. Měli by více vést žáky k zodpovědnosti. Je vyšší i jejich nespokojenost.

Učitelé SOŠ J. Sousedíka jsou výborní organizátoři vyučování, pomáhají žákům, mají pro ně pochopení a hodně je vedou k zodpovědnosti. Jsou více kárajícími a přísnými. Vyšší je i nespokojenost.

Souhrnné průměrné výsledky šetření nám ukázaly:

1. Nejlepších hodnot v profesních činnostech dosáhli učitelé Integrované SŠ.
2. Nejlepších hodnot v interakčním stylu dosáhli učitelé SOŠ J. Sousedíka.

5. Diskuze a shrnutí

Výsledky šetření, vzhledem k celkovému počtu respondentů, nemůžeme zobecňovat a říci, že platí pro veškeré učitele praktického vyučování a odborného výcviku. Avšak pro orientační zjištění a porovnání kvality činností je počet 32 respondentů tohoto šetření postačující a může sloužit jako reprezentativní vzorek.

Učitelé všech tří škol jsou s vykonávanou profesí převážně spokojeni, nedali by přednost jinému povolání, čímž se potvrdila hypotéza č.1. S platovým ohodnocením bylo nespokojeno 69% respondentů, zde bylo očekáváno nižší % nespokojenosti. Na přípravě ŠVP se snaží učitelé aktivně podílet. A nebrání se ani práci na projektech školy, což potvrdilo 40%. V oblasti zvyšování kvalifikace výsledky ukázaly, že 72% učitelů se neustále zdokonaluje ve svých znalostech a dovednostech. Vysokoškolské vzdělání nesplňuje 60 % učitelů.

Spolupráce s učiteli odborných předmětů by měla být více zkvalitněna, čímž se nepotvrdila hypotéza č.7. Výsledky potvrdily hypotézu č.8, a to, že učitelé jsou důslední a pečliví při vedení pedagogické dokumentace. Velmi dobrých výsledků dosáhli učitelé při práci s individuálně slabšími žáky a při přípravě pro odborné soutěže. Výuka na učebnách, tzv.konzultace, je prováděna 59 % respondentů. Tématické plány učitelé vypracovávají samostatně jen z 35 %, což je v rozporu s hypotézou č.10. Porady jsou pro učitele efektivní a jsou přínosem pro jejich profesní růst, tím se potvrdila hypotéza č.12. Využívání informačních a komunikačních technologií učiteli je v 65%. Zde bylo očekáváno nižší %. Evaluační vyhodnocení znalostí a dovedností u žáků provádějí učitelé velmi málo. Dokonce výsledky ukázaly, že 56% učitelů toto vyhodnocení nedělá, což nepotvrdilo hypotézu č.14. Hypotéza č.15 potvrdila především tvrzení, že učitelé tří škol jsou dobrými organizátory, ale jsou i nespokojeni . U učitelů ze dvou škol se nepotvrdilo tvrzení, že jsou málo přísní. Nižší je i hodnota udávající úroveň vedení žáků k zodpovědnosti.

ZÁVĚR

Empirická část bakalářské práce byla zaměřena na dva hlavní cíle. Záměrem prvního cíle bylo zjištění, jak vykonávají učitelé zkoumaných škol profesní činnosti a následně jejich porovnání.

Šetřením bylo zjištěno, že nejlepších hodnot v profesních činnostech dosáhli učitelé Integrované střední školy. Aktivně se podíleli na tvorbě ŠVP a udělali i důležité změny v edukačním procesu podle nových dokumentů. Učitelé sami dělají důležitá rozhodnutí, která potvrzují jejich profesionalitu a orientaci v právních předpisech a školských dokumentech. Důkladně připravují žáky pro odborné soutěže znalostí a dovedností, tím upevňují a zkvalitňují jejich klíčové a odborné kompetence. Tématické plány učitelé vypracovávají individuálně. To jim umožňuje, aby si sami mohli upravit podle důležitosti hodinovou dotaci u tématických celků. Nezbytnou součástí je využívání informační a komunikační technologie. I v této oblasti učitelé nemají problémy, naopak tato technologie jim velmi pomáhá při výkonu jejich práce. Činnost týkající se hodnocení výsledků žáků za delší období je učiteli opomíjena. Vedení školy by mělo být seznámeno s úrovní získaných znalostí a dovedností žáků v každém předmětu a to aspoň jednou za školní rok.

Učitelé Střední školy obchodu a služeb nejčastěji zařazují výuku na učebnách tzv. konzultace. Jsou důslední v písemné přípravě na výuku a hodně využívají při své práci informační a komunikační technologie. Na velmi kvalitní úrovni jsou vykonávané činnosti, které se zaměřují na zpracování nových projektů předkládaných v rámci operačních programů EU. Šetření ukázalo, že učitelé pravidelně provádí evaluační hodnocení žáků vyhodnocené v procentech a grafem. Nepatrná je spolupráce s učiteli odborných předmětů. K prohloubení kvalifikace je zapotřebí zajistit větší účast učitelů na školení nebo jiných formách vzdělávání. Nutná je i aktivní účast na odborných soutěžích, kde žáci získávají cenné zkušenosti, které mohou využít v daném oboru. Dále bylo zjištěno, že organizace porad je málo efektivní, což je důvod k nápravě vzájemné komunikace a zkvalitnění práce manažerů i učitelů.

Učitelé Střední odborné školy J. Sousedíka dosáhli nejlepších hodnot v oblasti spolupráce s učiteli odborných předmětů. Nepodceňují účast na školení, která jim poskytují odborný rozvoj v dalším vzdělávání. Velmi málo se podíleli na tvorbě ŠVP. Tématické plány vypracovávají převážně kolektivně, nebo s pomocí nadřízeného. Velmi málo provádějí konzultace. Písemná příprava učitelů je nepatrná. Výsledky ukázaly, malou spokojenost učitelů se svou profesí a platovým ohodnocením.

Dále bylo zjištěno, že učitelé všech tří škol rozhodují sami o způsobu vlastní práce. Zodpovědně se věnují individuálně prospěchově slabším žákům. Pravidelně zařazují do výchovně vzdělávacího procesu exkurzi, která prakticky doplňuje a rozšiřuje žakovu zkušenost. A zodpovědně přistupují k vedení pedagogické dokumentace, tzn. deník evidence odborného výcviku, kniha úrazů, záznamy o provedených kontrolách aj.

Šetření nám ukázalo, v kterých činnostech u učitelů z jednotlivých škol je nutné zlepšení.

Záměrem druhého cíle bylo zjistit interakční styl učitelů. Výsledky byly provedeny u každého učitele zvlášť a dále souhrnně průměrem. Při porovnání bylo zjištěno, že nejlepších výsledků dosáhli učitelé SOŠ J. Sousedíka, kteří jsou výborní organizátoři vyučování, pomáhají žákům, mají pro ně pochopení a hodně je vedou k zodpovědnosti. Jsou kárajícími a přísnými učiteli. Vyšší je i jejich nespokojenost.

Učitelé Integrované SŠ jsou dobrými organizátory, tolerantní a pomáhají svým žákům. Z posuzovaných škol jsou nejvíce přísnými učiteli, ale málo jistými a kárajícími. Měli by více vést žáky k zodpovědnosti. Opět je i jejich nespokojenost vyšší..

Posuzování učitelé ze SŠ ochodu a služeb mají pochopení pro své žáky, dostatečně jim pomáhají. Jsou ale slabšími organizátory a málo vedou žáky k zodpovědnosti. Nízká je nespokojenost, jsou však málo přísní a kárající.

U vyhodnocení celkových výsledků interakčního stylu jsem byla mile překvapena, učitelé jsou dobří organizátoři vyučování, pomáhají žákům, mají pro ně pochopení, a dokonce je vedou k zodpovědnosti. Rozdíly byly jen zaznamenány u nespokojenosti a přísnosti učitelů z jednotlivých škol.

Výzkum byl proveden pomocí dotazníků, které jsou uvedeny v příloze. Celkem bylo osloveno 32 učitelů a jejich odpovědi zpracovány.

Na závěr mohu říci, že výsledky tohoto šetření opravdu potvrdily skutečnost týkající se současného stavu vykonávaných činností i interakčního stylu učitelů na jedné ze zkoumaných škol, v níž pracuji.

S výsledky tohoto šetření bych chtěla seznámit učitele naší školy, kteří pak mohou vyvinout větší úsilí při svém výchovně-vzdělávacím působení a zaměřit jej správným směrem.

Seznam použité literatury

- DYTRTOVÁ, R., KRHUTOVÁ, M., *Učitel Příprava na profesi*. Praha : Grada Publishing, 2009. 121 s. ISBN 978-80-247-2863-6.
- GAVORA, P., *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno : Paido, 2005. 158 s. ISBN 80-7315-104-9.
- KOHOUTEK, R., *Základy pedagogické psychologie*. Brno : Akademické nakladatelství, 1996. 184 s. ISBN 80-85867-94-X.
- KURELOVÁ, M., *Od profesiografie učitelů ke standardu učitelské kvalifikace*. Ostrava : PdF Ostravská univerzita, 2004. 156 s. ISBN 80-7042-694-2.
- KYRIACOU, CH., *Klíčové dovednosti učitele*. Praha : Portál, 2004. 155 s. ISBN 80-7178-965-8.
- MŠMT, *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 66-51-E/01 Prodavačské práce*. Praha : NUOV, 2008. 51 s. čj. 6 907/2008-23.
- NAKONEČNÝ, M., *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha : Academia, 1997. 437 s. ISBN 80-200-0625-7.
- PRŮCHA, J., *Moderní pedagogika*. Praha : Portál, 2002. 495 s. ISBN 80-7178-631-4 .
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8.
- VAŠUTOVÁ, J., *Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu*. Brno : Paido, 2004. 190 s. ISBN 80-7315-082-4 .
- VAŠUTOVÁ, J., *Být učitelem*. Praha : Karlova univerzita, 2002. 51 s. ISBN 80-7290-077-3.
- MŠMT ČR, *Školská reforma*. [online], [cit. 2010-01-12]. Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/harmonogram>.
- NUOV, *Koncepce klíčových kompetencí v RVP středního odborného vzdělávání*. [online], [cit. 2010-01-21]. Dostupné na WWW: <http://www.nuov.cz/koncepce-kk>.
- MŠMT, *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR*. 23.května 2007 [online], [cit. 2010-02-02]. Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-a-rozvoje-vzdelavaci-soustavy-cr>.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1. Dotazník pro učitele praktického vyučování a OV - „Profesní činnosti“

Příloha č. 2. Dotazník interakčního stylu učitele (QTI dotazník)

Dotazník pro učitele praktického vyučování a OV - Profesní činnosti

Vyjádřete anonymně názor na svou vlastní činnost učitele.

Prosím o pravdivé odpovědi. Děkuji.

Správnou odpověď zakroužkujte.

Pohlaví: muž – žena

Délka učitelské praxe:.....

1. Kdybyste se mohl(a) se svými současnými zkušenostmi vrátit na začátek a rozhodoval(a) se znovu, zvolil(a) byste si opět povolání učitele?

- a Ano
- b Nevím
- c Ne

2. Dokážete udělat důležité rozhodnutí, aniž byste se museli radit s jinými? (Např. kázeňské opatření...)

- a Ano
- b Někdy
- c Ne

3. Rozhodujete o způsobu vlastní práce?

- a Ano
- b Málo
- c Vůbec ne

4. Vysokoškolské vzdělání:

- a Mám vystudováno
- b Studuji nyní
- c Nemám vystudováno

5. Absolvoval/a jste v posledních 12 měsících nějaká školení/výcvik související s vaší prací?

- a Ano
- b Ne

6. Podílel/a jste se na tvorbě ŠVP?

- a Ano
- b Velmi málo
- c Ne

7. Změnil/a jste výrazněji své vyučovací metody a postupy z důvodu nového ŠVP?

- a Ano
- b Nepatrně
- c Ne

8. Podílel/a jste se na přípravě žáků pro soutěže odborných znalostí a dovedností?

- a Ano
- b Velmi málo
- c Ne

9. Zařazujete pravidelně exkurzi do výchovně vzdělávacího procesu? (Kolikrát za rok?)

- a Ano
- b Ne

10. Porady pro učitele praktického úseku u vás jsou:

- a 1x za 14 dnů
- b 1x za měsíc
- c 1x za 3 měsíce

11. Jsou pro vás tyto porady vždy přínosem?

- a Ano
- b Většinou ne
- c Ne

12. Provádíte evaluaci vyhodnocení výsledků žáků – v %, grafem?

- a Ano - 2x za školní rok
- b Ano - 1x za školní rok
- c Ne

13. Máte svou pedagogickou dokumentaci v pořádku? (Absence žáků, hodnocení a zapisování známek do ŽK, SP, deník OV...)

- a Vždy
- b Většinou ano
- c Ne

14. Tématické plány vypracováváte:

- a Samostatně

- b Kolektivně
- c S pomocí vedoucího učitele/učitelky praktického vyučování

15. Spolupracujete s učiteli odborných předmětů?

- a Ano
- b Velmi málo
- c Ne

16. Věnujete se individuálně prospěchově slabším žákům?

- a Ano
- b Velmi málo
- c Ne

17. Provádíte v odborném výcviku výuku na učebnách tzv. konzultace?

- a Ano
- b Velmi málo
- c Ne

18. Využíváte při své práci PC, internet, dataprojektor... ?

- a Ano
- b Velmi málo
- c Ne

19. Děláte si písemnou přípravu?

- a Ano
- b Velmi málo
- c Ne

20. Podílel/a jste se na tvorbě projektu pro vaši školu?

- a Ano
- b Velmi málo
- c Ne

21. Jste spokojen/a s platovým ohodnocením vaší práce?

- a Ano
- b Spíše ne
- c Ne

Dotazník interakčního stylu učitele (QTI dotazník)

Vyjádřete anonymně názor na svou vlastní činnost učitele pomocí bodové škály 0 – 4. Pokud s výrokem ve vztahu k své osobě nesouhlasíte, zakroužkujte 0 (nikdy), pokud je výrok platný vždy, zakroužkujte 4 (vždy). Pokud jste se zmýlili, přeškrtněte a zakroužkujte, co platí.

Pohlaví: muž – žena

Délka učitelské praxe:.....

Č.	Já jako učitel	Nikdy	Vždy
1.	Vyučuji svůj předmět s nadšením.	0	1 2 3 4
2.	Když se mnou žáci v něčem nesouhlasí, mohou se mnou diskutovat.	0	1 2 3 4
3.	Vyžaduji od žáků bezpodmínečnou poslušnost.	0	1 2 3 4
4.	Jsem trpělivý.	0	1 2 3 4
5.	Maskuji, když něco nevím.	0	1 2 3 4
6.	Jsem ohleduplný.	0	1 2 3 4
7.	Vím o všem, co se v třídě děje.	0	1 2 3 4
8.	Naslouchám žákům, když chtějí něco říci.	0	1 2 3 4
9.	Žáci mohou ovlivnit moje rozhodnutí.	0	1 2 3 4
10.	Jsem netrpělivý.	0	1 2 3 4
11.	Jsem zmatený, když žáci ve třídě vyvádějí.	0	1 2 3 4
12.	Věřím žákům.	0	1 2 3 4
13.	Je lehké mě rozčílit.	0	1 2 3 4
14.	Jsem tolerantní.	0	1 2 3 4
15.	Mám pichlavé poznámky.	0	1 2 3 4
16.	Hodně žáky naučím.	0	1 2 3 4
17.	Dokážu pochopit chyby a nedostatky žáků.	0	1 2 3 4
18.	Jsem často bezradný a nevím, co mám dělat.	0	1 2 3 4
19.	Žáky pohrdám.	0	1 2 3 4
20.	Jsem nejistý při vyučování.	0	1 2 3 4
21.	Žáky nechám rozhodovat o věcech třídy.	0	1 2 3 4
22.	Žákům vyhrožuji, že je potrestám.	0	1 2 3 4
23.	Jsem přísný.	0	1 2 3 4
24.	Pomáhám žákům, když si nedokážou sami poradit.	0	1 2 3 4
25.	Žáci se spolupodílejí na mých rozhodnutích.	0	1 2 3 4
26.	O žácích si myslím, že podvádějí.	0	1 2 3 4
27.	O žácích si myslím, že toho vědí málo.	0	1 2 3 4
28.	Když se rozzlobím, přestanu se ovládat.	0	1 2 3 4
29.	Žáci se na mne mohou spolehnout.	0	1 2 3 4

30.	Moje požadavky na žáky jsou velmi vysoké.	0	1	2	3	4
31.	Jsem přátelský k žákům.	0	1	2	3	4
32.	Přísně trestám opisování.	0	1	2	3	4
33.	Žáci mi důvěřují.	0	1	2	3	4
34.	Učivo jasně vysvětluji.	0	1	2	3	4
35.	Jsem velkorysý.	0	1	2	3	4
36.	Mám smysl pro humor.	0	1	2	3	4
37.	Vypadám nespokojeně.	0	1	2	3	4
38.	Jsem náročný.	0	1	2	3	4
39.	Jsem plachý.	0	1	2	3	4
40.	Když mají žáci na věc jiný názor, mohou ho říci.	0	1	2	3	4
41.	Mívám špatnou náladu.	0	1	2	3	4
42.	Působím důvěryhodně.	0	1	2	3	4
43.	Snažím se žáky pochopit.	0	1	2	3	4
44.	Bývám naštvaný.	0	1	2	3	4
45.	Jsem váhavý.	0	1	2	3	4
46.	Dokážu žáky vyslechnout.	0	1	2	3	4
47.	Je snadné mě vyvést z míry.	0	1	2	3	4
48.	Jdu přímo k věci.	0	1	2	3	4
49.	Omluvu přijímám, pokud žáci uvedou rozumné důvody.	0	1	2	3	4
50.	Vypadám nešťastně.	0	1	2	3	4
51.	Snadno se naštvu.	0	1	2	3	4
52.	Chovám se povýšeně.	0	1	2	3	4
53.	Změním svůj názor na věc, když žáci uvedou argumenty.	0	1	2	3	4
54.	Cokoli žáci udělají, je podle mne špatně.	0	1	2	3	4
55.	Jsem podezřívavý.	0	1	2	3	4
56.	Žáci se bojí přijít do výuky, když nemají splněnou domácí úlohu.	0	1	2	3	4
57.	Vytvářím ve třídě příjemnou atmosféru.	0	1	2	3	4
58.	Udržím pozornost žáků.	0	1	2	3	4
59.	Jsem shovívavý.	0	1	2	3	4
60.	Tvrdě známkuji.	0	1	2	3	4
61.	Když žáci něco nechápou, vysvětlím to znovu.	0	1	2	3	4
62.	Jsem rozmrzelý.	0	1	2	3	4
63.	Žáci jsou ze mne vystrašení.	0	1	2	3	4
64.	Svoje sliby dodržím.	0	1	2	3	4

